

Aanbiedingsbrief

- 1 In het eigen zadel helpen 7
 - 2 Intercultureel 11
 - 3 Cultureel stadsleven 15
 - 4 Internationaal: vrijhaven 19
 - 5 De taal en de talen 23
 - 6 De makers en de verkenneren 25
 - 7 De toekomst van het verleden 29
 - 8 Kwaliteit op nieuwe wegen 35
 - 9 Amateurs 37
 - 10 Markt en subsidie, naar een nieuw evenwicht 39
 - 11 Bestuurlijke aspecten 42
 - 12 Financiële aspecten 45
- Lijst met afkortingen 49

Adviesaanvraag Cultuurnota 1997-2000

Brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Aan de Raad voor cultuur,

Zoetermeer, 18 januari 1996.

Na de bespreking in de Tweede Kamer van de notitie 'Pantser of Ruggegraat', waarin ik de uitgangspunten heb verwoord voor het cultuurbeleid voor de periode 1997 t/m 2000, hebben enkele honderden instellingen zich aan de hand van een beleidsplan aangemeld voor een plaats in de komende cultuurnota. Die cultuurnota, het belangrijkste concrete instrument dat mij ten dienste staat voor het voeren van cultuurbeleid, zal voor een aanzienlijk deel bestaan uit een beredeneerde selectie van de ingediende beleidsplannen. Het is evident dat op het terrein van de cultuur de aan het Rijksbeleid ten grondslag liggende keuzes niet tot stand kunnen komen zonder inhoudelijke adviezen van deskundigen. Tot voor kort kon ik daarvoor een beroep doen op enkele adviescolleges, gespecialiseerd op de verschillende onderdelen van het terrein van de cultuur: cultuurbeheer, kunsten, bibliotheken en media. Ik ben ervan overtuigd dat vooral de samenhang van de cultuuradvisering er zeer bij is gebaat dat er inmiddels één Raad voor cultuur is geformeerd. Onder dankzegging aan de Raad voor Advies voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging (RABIN), de Raad voor de Kunst, de Mediaraad en de Raad voor Cultuurbeheer wend ik mij thans met bijgaande omvangrijke stapel beleidsplannen voor de eerste keer met een verzoek om advies tot de Raad voor cultuur. Ik heb er – mede gelet op het voorwerk dat uw voorgangers reeds hebben verricht – het volste vertrouwen in dat u mij half mei van dit jaar een reactie kunt doen toekomen, waarvan een dankbaar gebruik zal worden gemaakt bij het opstellen van de Cultuurnota 1997-2000. Dat wil overigens niet zeggen dat ik in die betrekkelijk korte tijd van u een antwoord verwacht op alle vragen die in deze notitie worden opgeworpen. Verschillende daarvan spelen op aanzienlijk langere termijn. Het gaat nu uiteraard in de eerste plaats om de reactie uwerzijds die nodig is om de eerstvolgende cultuurnota te kunnen opstellen.

Rekening houdend met de Kamerdiscussie daarover trek ik in deze adviesaanvraag de beleidslijnen door zoals uiteengezet in 'Pantser of Ruggegraat'. Het moge duidelijk zijn dat die notitie integraal deel uitmaakt van deze aanvraag. Ik ga ervan uit dat u de uitgangspunten, wanneer u zich buigt over de beleidsplannen van de instellingen en fondsen, impliciet en expliciet in uw beschouwingen zult betrekken. **Mocht van uw kant de behoefte bestaan om alvorens u uw advies rond half mei uitbrengt, nog eerder afzonderlijk te reageren op deze uitgangspuntennotitie, dan sta ik daar uiteraard voor open.**

Gelet op het belang van de discussie over de uitgangspuntennotitie in de Tweede Kamer voeg ik een verslag van die bespreking bij. Ik heb de Kamer toegezegd de betekenis van amateurs voor de sector van kunst en cultuur als negende thema aan de uitgangspunten toe te voegen. Die belofte los ik in met het negende hoofdstuk van deze adviesaanvraag. Dan zijn er nog enkele meer algemene aandachtspunten waarop ik u attendeer.

1. Allereerst de positie van de fondsen. De omstandigheid dat de fondsen in het kader van deze cultuurnotaprocedure op dezelfde wijze worden behandeld als andere gegadigden voor een meerjarige subsidie, neemt uiteraard niet weg dat zij instanties zijn die

in formele zin uitvoering geven aan een overheidstaak en als gevolg daarvan een principiële andere positie innemen dan een gesubsidieerde particuliere instelling. Het meest wezenlijk acht ik in dit verband de wijze waarop een geprofileerde eigen koers van een instelling moet worden gewaardeerd. Als een gesubsidieerde instelling voor zichzelf een eigen signatuur nastreeft te midden van of tegenover andere vergelijkbare instellingen, kan dat – ook als zo'n culturele profilering een zekere mate van eenzijdigheid inhoudt – als positief worden aangemerkt. Voor een fonds ligt dat echter anders. Een fonds immers, waarvan er maar één is per sector, wordt geacht recht te doen aan alle relevante stromingen, cultureel, artistiek, sociaal, binnen zo'n discipline, uiteraard voor zover daar een kwalitatief belang mee is gemoeid. **Ik verzoek u daarom de wijze waarop de fondsen zich rekenschap geven van de breedte van het spectrum dat zij hebben te belichten, in uw beoordeling te betrekken.**

Daarnaast speelt er nog iets. Wanneer in het geval van opdrachten anderen meebetalen aan een project ('matching'), doen fondsen er goed aan zich te beperken tot een marginale toetsing van de procedure in plaats van een integrale beoordeling toe te passen. Bijvoorbeeld door te kijken of zorgvuldig te werk is gegaan bij het maken van kwalitatieve afwegingen – die uiteraard dienen te vallen binnen een bandbreedte die overeenkomt met de artistiek-culturele opdracht van een fonds. Op die manier kunnen gebruikers meer invloed krijgen op de bestemming van project-subsidies. **Ik verzoek u dit punt eveneens in uw beschouwingen te betrekken.**

Ook Rijksdiensten nemen in vergelijking met gesubsidieerde instellingen een bijzondere positie in. Ook daar vraag ik u rekening mee te houden bij de beoordeling van beleidsplannen.

2. In 'Pantser of Ruggegraat' heb ik aangegeven dat voor het voeren van een evenwichtig cultuurbeleid een scherper beeld per instelling nodig is van de functies die zij vervult of geacht wordt te vervullen. Niet om zo'n instelling op die manier te beknotten in artistieke vrijheid. Maar om ervoor te zorgen dat de verscheidene taken die zijn toebedeeld aan het bestel dat verwante instellingen met elkaar vormen, ook daadwerkelijk worden vervuld. Zo wordt een al te grote homogeniteit tegen gegaan. Die ambitie gaat met evenveel recht op voor bijvoorbeeld het orkesten- als voor het museumbestel. Ik denk aan: ontwikkeling en experiment, brede publiekstaak, spreiding, cultuureducatie, rol binnen de regio, functie als infrastructurele voorziening, internationale betekenis e.d. Dit naast of in aanvulling op de functies waarvan gewoonlijk sprake is in de museumsector, zoals de behouds- en de publieksfunctie. Over de hele linie van het cultuurbeleid zijn over dergelijke functies ooit uitspraken gedaan in verschillende Memories van Toelichting bij de cultuurbegroting en sommige sectornota's die in de loop van de jaren zijn verschenen voor de verschillende sectoren van het cultuurbeleid, zoals bijvoorbeeld de rapporten van de Commissies De Boer en Sutherland voor de podiumkunsten. Deze noties zijn echter soms in de vergetelheid geraakt. De beoordeling van individuele beleidsplannen is echter niet goed mogelijk zonder richtsnoer voor de te vervullen functies en daarmee voor de subsidiegrondslag. Dit geldt in het bijzonder voor de beoordeling van het evenwicht binnen een sector tussen brede publieksvoorzieningen en meer experimentele en/of gespecialiseerde instellingen. **Ik verzoek u daarom in de advisering per instelling aan te geven op welke functies het accent ligt of zou moeten liggen en daarbij – zo mogelijk en/of nodig – eerder vastgestelde beleidskaders te betrekken. Ook zou ik het op prijs stellen te vernemen waar u actualisering van functie-toedelingen gewenst of noodzakelijk acht.**

3. Een derde aandachtspunt betreft de mate waarin en de wijze waarop u ook financiële overwegingen in uw beoordeling laat meewegen en uitspraken doet over de hoogte van de gevraagde subsidies. Zoals bekend, acht ik het wenselijk dat u zich wat de financiën betreft, beperkt tot hoofdlijnen. Zowel ten aanzien van instellingen – waarbij in het geval van een eerste aanvraag gerefereerd kan worden aan het gevraagde subsidiebedrag en in het geval van een reeds bestaande subsidierelatie aan het eerder daarmee gemoeide bedrag – als op het niveau van disciplines en sectoren kunt u in deze visie volstaan met een drietal aanduidingen. Een 'plus', indien u een groter subsidie wenselijk acht, een 'min' in geval van minder, en een 'plus-min' in geval van nagenoeg gelijkblijvend budget. Wanneer u daar een indicatie van de orde van grootte aan toevoegt en tevens welke functie of functies van een instelling naar uw oordeel eventueel in aanmerking komen voor meer subsidie en waar ruimte gevonden kan worden voor een stap terug, dan kan op die manier – per instelling – een voldoende helder beeld worden geschetst van sterke en zwakke kanten zonder dat u zich hoeft te verliezen in financiële details op een niveau waarvoor uw raad nu eenmaal niet is bedoeld en ook niet is toegerust.
4. Er is nog een punt waarvoor ik uw aandacht vraag. Conform art. 3 van de Wet op het specifiek cultuurbeleid moet in de cultuurnota niet alleen naar voren worden gekeken – naar de hoofdlijnen van het cultuurbeleid in de komende vier jaar en naar de ontwikkelingen waarvan verwacht wordt dat zij van invloed zullen zijn op het culturele leven in ons land – maar ook achterom: welke taken zijn verricht en welke belangrijke ontwikkelingen zijn daarop van invloed geweest? Op dit moment acht ik het zinvol om terugblikken en vooruitkijken niet te scheiden, maar veeleer per onderwerp aan te geven op grond van welke ontwikkelingen en ervaringen welke voorstellen worden gedaan en welke keuzen worden gemaakt voor de toekomst. Dit is dan ook de lijn waarlangs de uitgangspuntennotitie en deze adviesaanvraag zijn opgebouwd. **Ik verzoek u in uw advies hetzelfde te doen. Op die manier zal dan in de verschillende notities voorafgaand aan de cultuurnota en in de cultuurnota zelf op de meest geschikte manier recht worden gedaan aan het zojuist genoemde wetsartikel.**

Tenslotte breng ik u in herinnering dat er in de periode tussen nu en half mei, wanneer u advies uitbrengt, ruimte is voor nader overleg. Waar nodig zal ik daar ook gebruik van maken om u te informeren over de uitkomsten van eventueel nader beraad met de Kamer of van interdepartementaal overleg. Verder kan dat ertoe dienen om kwesties toe te lichten, opvattingen te verhelderen en alles wat nog meer dienstig kan zijn om het proces dat nu ingaat, zo goed mogelijk te laten verlopen.

Rest mij u alle succes toe te wensen bij uw werkzaamheden.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
A.Nuis

1 In het eigen zadel helpen

Jonge mensen vertrouwd te maken met wat de wereld van kunst en cultuur te bieden heeft, zie ik als belangrijkste prioriteit voor de komende periode. In aanvulling op wat op dit punt gebeurt binnen het gezin, is dit een gezamenlijke taak van scholen en culturele instellingen, met inbegrip van omroep en bibliotheken. **Wat ik met het oog op de komende cultuurnota vooral van u zou willen weten, is hoe gesubsidieerde culturele instellingen van hun kant aan cultuureducatie en andere vormen van cultuuroverdracht een bijdrage zouden kunnen leveren en in hoeverre instellingen die een beleidsplan hebben ingediend, daaraan tegemoet komen.** Immers in het verlengde van de keuze de eerste prioriteit in de komende vier jaar te leggen bij de jeugd, zal het onderwijs een belangrijk richtsnoer moeten vormen voor de culturele instellingen.

Geslaagde voorbeelden van cultuureducatie wijzen uit dat behalve inspirerende docenten, een goed curriculum en voldoende ruimte in het schoolwerkplan een hecht contact met de concrete culturele omgeving van een school een doorslaggevende factor voor succes vormt. Die culturele infrastructuur wordt onder meer gevormd door de plaatselijke theaters, orkesten, toneelgroepen, instellingen voor kunstzinnige vorming, bibliotheken, archieven, kunstuitleencentra, musea en filmhuizen. Het onderhouden van goede en vanzelfsprekende wederzijdse contacten is niet alleen een zaak van scholen, maar ook een zorg voor culturele instellingen. **Ik verzoek u daarom bij de beoordeling van de beleidsplannen van met name de grotere kunstinstellingen te betrekken of zij serieus werk maken van educatieve projecten, zo mogelijk in samenwerking met scholen en centra voor kunstzinnige vorming.**

Dat culturele instellingen worden aangesproken op hun taken ten aanzien van de overdracht van cultuur laat onverlet de eigen verantwoordelijkheid van het gezin en het onderwijs. Zo zouden in het onderwijs de rijke mogelijkheden van cultuur als educatief middel veel beter kunnen worden benut – een thema waarop de Raad voor het Cultuurbeheer in zijn reactie op 'Pantser of Ruggegraat' is ingegaan. De wijze waarop ik de positie van de kunst- en cultuureducatie in het onderwijs wil versterken, zal nog uitvoerig aan de orde komen in de cultuurnota en ook in de notitie die ik als nadere uitwerking van dit onderwerp zal uitbrengen met collega Netelenbos. **Het voornemen bestaat deze notitie tijdig – zodat er bij het opstellen van de cultuurnota rekening mee kan worden gehouden – voor een gezamenlijk advies voor te leggen aan de Raad voor cultuur en de Onderwijsraad.**

Bibliotheken hebben een aanzienlijk bereik onder brede lagen van de bevolking. De reeds bestaande samenwerking met het onderwijs en met andere instellingen die deel uitmaken van de culturele infrastructuur, biedt een goed startpunt om deze banden ook met het oog op de cultuureducatie verder aan te halen. Ondanks verschillende inspanningen van de openbare bibliotheken op dit vlak is echter nog niet overal de situatie bereikt waarbij bibliotheken als vanzelfsprekend worden ingeschakeld bij nieuwe initiatieven op het gebied van cultuureducatie en -overdracht. **Graag zou ik van u horen welke voorwaarden vervuld moeten worden opdat openbare bibliotheken een duidelijke en herkenbare eigen plaats binnen de voorzeningen voor cultuureducatie kunnen innemen.**

Lezen is vooral voor jonge mensen een onmisbare sleutel tot de schatkamer van onze cultuur. Gegevens van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) wijzen er echter op dat jongeren steeds minder tijd besteden aan lezen. Het is van groot belang deze trend om te buigen en bij de jeugd meer leesplezier te wekken. Leesbevordering van jeugdigen behoudt dan ook een

hoge prioriteit. De samenhang met het onderwijs is daarbij evident. De Stichting Lezen heeft in haar beleidsplan aangegeven haar activiteiten vooral te richten op leesbevordering onder jeugdigen en daartoe nauwe samenwerking te zoeken met het onderwijs. Bent u het eens met u deze richting voor de concretisering van het leesbevorderingsbeleid? Ook refererend aan het belang van lezen voor de jeugd heeft de Stichting Bulkboek voorgesteld de subsidiëring van de 'Dag van de Literatuur', waarover tot dusverre jaarlijks werd beslist, een meerjarig karakter te geven. Graag ontvang ik ook daarover uw advies.

Voor musea biedt schoolbezoek van leerlingen van primair en voortgezet onderwijs een uitstekende mogelijkheid om vorm te geven aan hun educatieve taken. Ik wil over de omvang en aard daarvan met de musea concrete afspraken maken en ik zal het onderwerp ook ter tafel brengen bij het overleg met andere overheden in het kader van de convenanten. Ik ga er daarbij van uit dat de drempels voor scholen om musea te bezoeken, zo laag mogelijk moeten zijn. Tijdens de Kamerbehandeling van 'Pantser of Ruggegraat' heb ik aangegeven bereid te zijn na te gaan op welke wijze scholen gratis toegang tot musea zouden kunnen krijgen. Scholen lopen in dit opzicht overigens niet alleen tegen financiële drempels aan. Er zijn ook nog allerlei andere - meer praktische - hindernissen zoals roosters, vervoer, tijd en dergelijke. Bovendien ontbreekt vaak de kennis over en weer en is er een gebrek aan geschikte methoden voor schoolbezoek aan musea. Meer concrete informatie over de samenwerking tussen musea en onderwijs zal naar voren komen na afronding van het onderzoek van SCO/Kohnstamm van de Universiteit van Amsterdam eind februari 1996 over de educatieve rol van musea. Dit onderzoek wordt u te zijner tijd nagezonden. **Ik ben dan benieuwd naar uw opvatting over de knelpunten en de eventuele oplossingen die daarvoor worden aangedragen. Gelet op het belang dat ik hecht aan de educatieve activiteiten van musea, met name in relatie tot het onderwijs, verzoek ik uw speciale aandacht voor de beleidsplannen van de musea op dit punt.**

Wat betreft cultuuroverdracht vormen de natuurhistorische musea een bijzondere groep. Hun onderwerp is het ontstaan van de mens en zijn natuurlijke omgeving en daarmee als vanzelf de wederzijdse afhankelijkheid, waarvan de cruciale betekenis de laatste jaren steeds duidelijker is geworden. Dit thema zal in het nieuwe Nationaal Natuurhistorisch Museum (NNM) te Leiden, waarvan de bouw onlangs is begonnen, op samenhangende en aanschouwelijke wijze aan een breed publiek – waaronder vanzelfsprekend de schoolgaande jeugd – worden gepresenteerd. Om dat goed te kunnen doen, zijn forse investeringen noodzakelijk. **Ik vraag daarom uw bijzondere aandacht voor het beleidsplan van het NNM.**

Ook van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ) en de Rijksarchieven wordt een bijdrage verwacht aan cultuureducatie en -overdracht; vooral in ondersteunende zin, bij het ontwikkelen van modellen en methoden. Het uitvoerende werk zal vooral op lokaal niveau worden verricht. Educatie op het terrein van de gebouwde omgeving vereist een nauwe samenwerking tussen de RDMZ en het Nederlands Architectuurinstituut (NAi). Voor de archeologie is een educatieve rol toebedeeld aan het Rijksmuseum voor Oudheden (RMO), waarbij van de kant van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) zo nodig de steun van gespecialiseerde deskundigen mag worden verwacht. **Onderschrijft u deze lijn en hoe beoordeelt u de plannen van de Rijksdiensten en het RMO op dit punt?**

In de praktijk blijkt keer op keer behoefte te bestaan aan informatie over mogelijkheden voor educatie op het terrein van het culturele erfgoed – zowel bij scholen als bij culturele instellingen. Inmiddels zijn op een verschillende plekken in het land initiatieven van de grond gekomen, zoals bijvoorbeeld van de Stichting Omgevingseducatie Gooi, Vecht- en Eemstreek, dat voor advies aan u is voorgelegd, of van het Platform Musea en Techniek. Anders dan bij kunsteducatie bestaat er hier echter geen heldere infrastructuur waar dergelijke initiatieven gebruik van kunnen maken.

Hoe beoordeelt u deze situatie? In hoeverre acht u – tijdelijk – coördinatie en stimulering, vergelijkbaar met het werk van het Projectbureau Industrieel Erfgoed of van het Platform Kunsteducatie, in dezen wenselijk? Welke mogelijkheden ziet u verder om de samenwerking tussen musea en onderwijs te versterken? In hoeverre zou de bestaande infrastructuur ten behoeve van de kunsteducatie en het onderwijs ook ten aanzien van de bredere cultuureducatie een rol kunnen spelen?

Het experiment van het Landelijk Ondersteuningsinstituut voor Kunstzinnige Vorming (LOKV) om de samenwerking tussen culturele instellingen op lokaal en bovenstedelijk niveau te versterken met als doel een jeugdig publiek te bereiken, is een van de onderwerpen die ik onder uw aandacht wil brengen. Overigens is hiermee in enkele provincies inmiddels ervaring opgedaan. Nu gebleken is dat vooral bij de instellingen voor kunsteducatie in de grote steden, maar ook bij het sociaal en cultureel werk methodes zijn ontwikkeld en ervaringen zijn opgedaan om jongeren met uiteenlopende achtergronden met cultuur in aanraking te brengen, lijkt mij een nieuwe definitie van de taak van het LOKV op dit punt van belang. Vooral nog zou het LOKV vooral de verspreiding van nieuwe inzichten op zich moeten nemen. Een open oog voor de vragen uit de sector is voor het functioneren van het LOKV van groot belang. De instelling is op de goede weg, maar zou meer aandacht moeten besteden aan de door de Vereniging voor Kunstzinnige Vorming gebundelde verzoeken van de centra voor kunstzinnige vorming. De waardering van de gebruikers zou beter in kaart kunnen worden gebracht. Een deel van de middelen zou gereserveerd moeten worden om snel op interessante initiatieven uit het veld te kunnen reageren. **Bent u het daarmee eens?**

Ook voor jonge mensen is de kunstuitleen door zijn breed en gevarieerd samengestelde collecties een geschikte plek om kennis te maken met beeldende kunst of reeds bestaande belangstelling uit te breiden en te verdiepen. De kunstuitleen kent een goede geografische spreiding en is vaak opgenomen in stedelijke centra voor beeldende kunsten. Samenwerking tussen de kunstuitleen, de centra voor beeldende kunst, de musea, de centra voor kunstzinnige vorming, de scholen en het LOKV biedt meer mogelijkheden dan thans worden benut. **Daarom zouden enkele bijzondere educatieve projecten in deze sfeer moeten worden gesteund die als voorbeeld zouden kunnen dienen. Daarbij is ook de vraag aan de orde of de geldstroom lagere overheden niet intensiever voor kunsteducatie kan worden ingezet. Wat is daarover uw opvatting?**

Via de omroep kunnen per voorstelling, tentoonstelling of andersoortige manifestatie meer jeugdigen en volwassenen worden bereikt dan ooit mogelijk is in een schouwburg of museum of zelfs in de open lucht. De potentie van de omroep voor cultuureducatie en -overdracht is dan ook niet te onderschatten. Tot de taken van de publieke omroep behoort het brengen van culturele programma's. Sinds 1995 is in de Mediawet vastgelegd dat minimaal 25% van het programma-aanbod op de televisie gewijd dient te zijn aan cultuur en educatie - waarbij 10% van het totale aanbod kunstprogramma's moet zijn. Onlangs heeft de NOS in de brochure 'De kunstprogrammering van de landelijke publieke omroep' een overzicht gegeven van de actuele invulling van dit programmavoorschrift. Het Stimuleringsfonds Nederlandse culturele omroepproducties (Stimuleringsfonds) en het Muziekcentrum voor de Omroep (MCO) spelen een belangrijke rol bij de totstandkoming van een hoogwaardig cultureel programma-aanbod op radio en televisie. Het Muziekcentrum voor de Omroep (MCO) is overigens gehouden twee meerjarenplannen op te stellen: één ten behoeve van het Meerjarenplan voor de omroep en één met het oog op de cultuurnota. **Ik verzoek u een oordeel te geven over de realisering van het programmavoorschrift met betrekking tot culturele programma's door de publieke omroep en aanbevelingen op dit punt te formuleren voor de komende cultuurnotaperiode. Ik verzoek u de activiteiten en beleidsplannen van het MCO en het Stimuleringsfonds¹ daarbij te betrekken.**

¹ Een beleidsplan van dit fonds zal ik u zo spoedig mogelijk nazenden.

De kunstwereld en de publieke omroep treffen elkaar op een bijzonder manier bij de registratie en uitzending van podiumkunstvoorstellingen. De publieke omroep heeft immers tot taak kunstprogramma's aan te bieden en de gesubsidieerde instellingen hebben de verantwoordelijkheid hun aanbod door middel van televisie te vergroten. In de brief over de media-ontwikkelingen aan de Tweede Kamer van 16 mei 1995 heb ik erop gewezen dat een hechtere en meer gelijkwaardige samenwerking – structureel en op projectbasis – tussen onder meer de publieke omroep en de podiumkunstinstanties de programmering en de kwaliteit van het aanbod aanzienlijk kan verbeteren. Graag verneem ik uw oordeel over de huidige stand van zaken met betrekking tot de relatie tussen radio en televisie en de podiumkunsten. Het advies van de Raad voor de Kunst uit 1993 over de samenwerking tussen de omroepen en de kunsten zou u hierbij kunnen betrekken. Ik denk als partner voor de omroep overigens niet alleen aan kunstinstanties, maar bijvoorbeeld ook aan musea. Op grond van uw bevindingen zou ik graag aanbevelingen ontvangen voor een verdere versterking van de onderlinge samenwerking.

In de loop van de jaren is een aanzienlijke hoeveelheid in cultureel opzicht waardevol audiovisueel materiaal ontstaan dat na eenmalige vertoning (meestal via de publieke omroep) verder vrijwel onbenut is gebleven. Onderzoek wijst uit dat er aantrekkelijke mogelijkheden zijn om dergelijke programma's nogmaals te gebruiken, maar dat er nogal wat problemen moeten worden opgelost voor het zover is. Ik overweeg een experimenteel samenwerkingsproject op te zetten – met commerciële en niet commerciële partners – om na te gaan hoe de beschikbaarheid van dit cultuurgoed kan worden verruimd en het gebruik ervan kan worden gestimuleerd. **In verband daarmee ben ik benieuwd of u mijn opvatting deelt dat door middel van in cultureel opzicht waardevol audiovisueel materiaal een stimulans kan worden gegeven aan de overdracht van en de deelname aan cultuur.**

2 Intercultureel

Een van de leidende thema's van 'Pantser of Ruggegraat' is de kracht die cultuur heeft om mensen, hoezeer zij ook kunnen verschillen, met elkaar te verbinden. En dat daarvan veel meer gebruik zou moeten worden gemaakt. Ik beschouw de omstandigheid dat vele migranten niet of zeer matig gebruik maken van wat culturele instellingen hebben te bieden, als een aspect van een meer algemeen verschijnsel. De mogelijkheden om daar beleidsmatig verbeteringen in aan te brengen, liggen vooral in het onderwijs – waarvoor ik mijn prioriteit in de vorige paragraaf reeds heb toegelicht. Wat de kunstuitingen van etnische groepen betreft: deze zouden zoveel mogelijk via de normale, reguliere subsidiekanalen moeten worden ondersteund. Kunst en cultuur stellen ons in staat het niemandsland tussen verschillende culturele en artistieke tradities te verkennen en in kaart te brengen. Dan ligt het niet voor de hand om in de wijze van subsidiëren scheidingen aan te brengen. Wel lijkt het nodig dat in de verschillende adviserende commissies, bijvoorbeeld bij fondsen, voldoende deskundigheid aanwezig is om deze grensverkenningen en -overschrijdingen op hun kwalitatieve aspecten te beoordelen. Aan die voorwaarde wordt mijn inziens nog niet altijd voldaan. **Ik ben benieuwd of u deze visie deelt.**

Volkenkundige musea – maar zij niet alleen; ook cultuurhistorische musea en kunstmusea hebben in dit opzicht veel te bieden – beschikken over collecties die bijzonder goed gebruikt kunnen worden om het cultureel diverse karakter van onze samenleving te laten zien. En de vele vormen van culturele beïnvloeding die daarin plaats vinden. In sommige gevallen is een ingrijpende vernieuwing van de wijze van presenteren noodzakelijk om verouderde interpretaties van het verleden bij te stellen. Behalve het Museum voor Volkenkunde heb ik daarbij in het bijzonder de presentatie van de Nederlandse geschiedenis van het Rijksmuseum op het oog, als-mede de plannen van het Openluchtmuseum. Beide vervullen immers een sleutelfunctie bij het laten zien van de Nederlandse cultuur en de vaderlandse geschiedenis. Daarnaast – ook dat vormt immers een onderdeel of in elk geval een aspect van het museale aanbod – zullen methoden van overdracht op hun effectiviteit voor de nieuwe Nederlanders moeten worden gezien. Ten aanzien van het museumbestel als geheel kan via de Mondriaanstichting de deskundigheid op het interculturele vlak worden bevorderd door bijvoorbeeld uitwisseling van kennis en ervaring met buitenlandse musea en workshops. Daarnaast wil ik interessante verkenningen in musea die niet direct door het Rijk worden gesubsidieerd, ondersteunen als zij een landelijke voorbeeldfunctie hebben. **Ik verzoek u mij in dit kader van advies te dienen over de beleidsplannen van de zojuist genoemde instellingen en over het beleidsplan van de Mondriaanstichting (regeling museale activiteiten). Daarnaast vraag ik uw visie op de vraag hoe musea een bijdrage zouden kunnen leveren aan de inburgeringsprogramma's die gemeenten ontwikkelen voor nieuwkomers waarin de Nederlandse taal en cultuur centraal staan.**

RASA is een ontmoetingsplaats van zeer verschillende culturele tradities. De organisatie haalt hoogwaardige klassieke en traditionele muziekuitingen uit niet-westerse landen naar Nederland, met een accent op 'moederlanden' van migranten. Vooral via het netwerk van podia dat RASA heeft opgebouwd, vindt dit aanbod zijn weg naar het publiek. Ik wil RASA in de gelegenheid stellen om meer aandacht te besteden aan klassieke en traditionele dans en scholingsactiviteiten te gaan ontplooiën voor musici en dansers die zich in Nederland met deze tradities bezighouden. Voor de beeldende kunst is al vanaf 1988 de stichting Gate Foundation actief. Ik overweeg het budget voor interculturele projecten te verhogen onder

meer ten behoeve van RASA en de Gate Foundation. Ook de trainingen die de stichting De Beuk verzorgt ten behoeve van centra voor kunstzinnige vorming en muziekscholen over hun rol en positie in een interculturele samenleving, zouden daarvoor in aanmerking kunnen komen. **Wat is uw visie daarop?**

Sinds enige tijd worden bij het Fonds voor de Letteren door auteurs wier moedertaal niet het Nederlands is aanvragen ingediend, zowel voor een werkbeurs voor zichzelf als voor een vertaalbeurs. Mijn standpunt is dat voor het Fonds voor de Letteren alleen subsidiëring van oorspronkelijk Nederlandstalig werk mogelijk is, of van een vertaling in het Nederlands van een in een andere taal geschreven boek. Onder de strikte voorwaarde dat de desbetreffende auteur van plan is uiteindelijk in het Nederlands te gaan schrijven, kan het fonds echter voor een beperkte periode – en uiteraard onder handhaving van de voorwaarde van kwaliteit – een gecombineerde subsidie toekennen. Ook kan worden bezien of het Literair Productie- en Vertalingenfonds een rol zou kunnen spelen in het samenspel tussen migrant-auteur en vertaler, bijvoorbeeld in de vorm van een productiesubsidie aan de betrokken uitgever. **Acht u deze benadering zinvol?**

Popmuziek verdient speciale aandacht in een beleid dat is gericht op versterking van het interculturele karakter van onze samenleving. Popmuziek staat immers centraal in het cultuurpatroon van grote groepen jongeren. Sociale en culturele achtergrond spelen nauwelijks een rol, noch bij de beleving noch bij de actieve beoefening van popmuziek. **Ik verzoek u bij de beoordeling van de podiumplannen van de Stichting Popmuziek Nederland (SPN) ook de plannen betrekken van de Vereniging Nederlandse Poppodia en RASA voor de verbreding van de internationale programmering op een tiental in dit opzicht belangrijke podia in Nederland. Vraagtekens plaats ik bij de mate van institutionalisering die de SPN kennelijk voor ogen staat. Wilt u in dit verband bezien of de SPN, meer dan nu het geval is, een actieve rol zou moeten spelen bij het 'promoten' van Nederlandse muziekgroepen in de commerciële circuits van muziekuitgeverijen, muziekzenders en dergelijke?**

De omroepmedia kunnen een krachtige stimulans geven aan migranten en minderheden om hun nieuwe Nederlandse leefomgeving open tegemoet te treden. Anderzijds stellen zij autochtone Nederlanders in staat kennis te maken met vreemde culturen. Daarom ook maken programma's voor en over minderheden deel uit van het wettelijk omschreven takenpakket van de publieke omroep. In de Mediawet is de bepaling opgenomen dat de Nederlandse Programma Stichting (NPS) 15% van haar televisiezendtijd en 20% van haar radiozendtijd moet vullen met uitzendingen over de multiculturele samenleving. Zoals ik bij de behandeling van de cultuurbegroting-1996 in de Tweede Kamer heb toegezegd, zal ik in de cultuurnota ingaan op het gevoerde mediabeleid sinds het verschijnen van de Notitie Mediabeleid in 1991 en op actuele ontwikkelingen, en daaruit conclusies trekken voor het beleid in de komende jaren. **Mede met het oog daarop verneem ik graag uw opvattingen over de rol van de media in het cultuurbeleid gericht op migranten.**

In overleg met de vier grote steden en de Stichting Omroep Allochtonen (STOA) is in 1992 besloten een landelijk service-instituut voor lokale migrantenprogrammering op te zetten dat raamprogramma's verzorgt voor lokale migrantenomroepen. De stichting Service Organisatie Migrant Media (SOM-Media) ontvangt jaarlijks op projectbasis een subsidie van 1 miljoen ten laste van de rente op de omroepreserve. VWS heeft de STOA tot 1996 op projectbasis gesubsidieerd. Met ingang van 1996 heeft het ministerie van OCenW een groot deel van deze instellingsubsidie overgenomen, waarmee een bedrag is gemoeid van ruim een half miljoen. **Deelt u de opvatting dat het met het oog op de participatie en integratie van migranten wenselijk is in de komende cultuurnotaperiode de SOM-Media en de STOA te ondersteunen?**

Televisie en radio kunnen tevens een rol spelen bij het aanmoedigen van en de voorbereiding op het leren spreken van Nederlands. Bij de algemene politieke beschouwingen over de Rijksbegroting-1996 is kamerbreed de motie-Wallage gesteund waarin de regering wordt uitgenodigd met een plan van aanpak te komen om iedere burger de gelegenheid te bieden om via de massamedia en met name de televisie Nederlandse lessen te volgen. Overleg van de departementen van OCenW en VWS met Teleac heeft inmiddels geleid tot een plan van aanpak. Voor de aanloopkosten is een bedrag van 2 miljoen gereserveerd. **Bent u van mening dat na deze incidentele impuls het Nederlands taalonderwijs op structurele basis via de massamedia verzorgd dient te worden. En zo ja, op welke wijze kan dit naar uw mening het beste gestalte krijgen?**

Ten behoeve van de vrouwenemancipatie binnen de culturele sector wordt op de cultuurbegroting sinds enkele jaren bijna 4 ton opgevoerd. Tot en met 1995 werden hiervan de Stichting Amazone en de Stichting Vrouwen in de Beeldende Kunst gesubsidieerd. Mede op aandrang van mijn voorganger hebben de besturen van beide stichtingen besloten te fuseren. Zij hebben daartoe een beleidsplan ingediend. Op grond van recente ontwikkelingen vraag ik mij echter af of de tijd rijp is voor een vierjarige subsidiebeslissing. **Graag zou ik van u vernemen in hoeverre u een aparte voorziening ten behoeve van de emancipatie van vrouwen in de culturele sector in de komende jaren opportuun acht en in hoeverre het ingediende beleidsplan aansluit op uw inzichten.**

3 Cultureel stadsleven

Uit gesprekken die zijn gevoerd bij de voorbereiding van de convenanten met verschillende regionale partners, is gebleken dat gemeenten en provincies over het algemeen ingenomen zijn met de door het Rijk gesubsidieerde infrastructuur. In de spaarzame gevallen dat er twijfel werd geuit over de artistieke invulling, werd aangedrongen op handhaving van de instelling als zodanig en werd niet gezinspeeld op opheffing. Ook werd – en vaak op goede gronden – aangedrongen op versterking van de culturele infrastructuur. Ik streef ernaar de culturele infrastructuur in de regio in elk geval te behouden en waar dat mogelijk en wenselijk is, daadwerkelijk te versterken.

Het podiumkunstenaanbod via plaatselijke schouwburgen en concertzalen levert een belangrijke bijdrage aan de specifieke karakter van het culturele leven in een stad of regio. Eerst in 'Pantser of Ruggegraat' en later in mijn brief van 16 november j.l. aan de Tweede Kamer heb ik vastgesteld dat de culturele functie van accommodaties buiten de grote steden aan een vorm van erosie onderhevig is. Het onderzoek van Bureau Berenschot leverde een bevestiging van die conclusie op. De beide direct betrokken partijen – producenten en accommodaties – hebben er belang bij deze bedreiging van het podiumkunstenbestel een halt toe te roepen. Samenwerking is dan ook in beider voordeel. Hoe die samenwerking het beste vorm kan worden gegeven, is vooral een kwestie van techniek. Berenschot heeft voorgesteld de subsidies aan gezelschappen te verlagen en de opbrengst daarvan als premie op spreiding weer aan de gezelschappen uit te keren. Dat vind ik echter te omslachtig. Bovendien zou een dergelijke regeling geen soelaas bieden voor kwalitatief goede produkties die niet worden gesubsidieerd. Ik geef daarom de voorkeur aan een regeling waarbij de artistiek hoogwaardige programmering van schouwburgen en concertzalen door middel van premies wordt aangemoedigd. Ook de Vereniging van Concertgebouw- en Schouwburg Directeuren (VSCD) is voorstander van een voor dat doel op te richten programmeringsfonds. De VSCD is bereid een deel van het BTW-voordeel van de accommodaties in een dergelijk fonds te storten. Het programmeringsfonds zou administratief kunnen worden ondergebracht bij het Fonds voor de Podiumkunsten. De premies zullen direct of indirect ten goede komen aan middelgrote accommodaties die produkties programmeren die aan artistieke maatstaven voldoen, ongeacht of deze produkties worden gesubsidieerd of niet. In het advies van de Raad voor de Kunst over het rapport-Berenschot zijn vraagtekens gezet bij de werkbaarheid van een programmeringsfonds. Op grond van goede ervaringen, zowel in de beeldende kunst (Mondriaanstichting) als in de podiumkunsten zelf (Nederlands Impresariaat) met vergelijkbare subsidievormen deel ik deze reserves niet. **Een mogelijke uitwerking van het idee van een programmeringsfonds treft u aan in het beleidsplan van het Fonds voor de Podiumkunsten. Ik verneem graag uw opvattingen over deze uitwerking.**

Voor het aanbod in kleinere zalen zijn bemiddelingsorganisaties als Theater Netwerk Nederland (TNN), het Nederlands Impresariaat, Gaudeamus, de SPN en de Stichting Jazz in Nederland van grote betekenis. In mijn hiervoor aangehaalde brief aan de Tweede Kamer over de podiumkunsten heb ik al aangegeven te streven naar meer onderlinge samenwerking tussen de betrokken instellingen, omdat door bundeling van deskundigheid op het terrein van marketing en goede onderlinge afstemming van de beleidsinstrumenten aantrekkelijke voordelen zijn te behalen. De omstandigheid dat TNN een enigszins andere positie inneemt dan de andere betrokken organisaties, levert een zekere belemmering op voor die samenwerking.

Daar waar de andere beschikken over een eigen werkbudget, is TNN afhankelijk van de bijdragen van de provincies. Ik meen dat ook TNN een vast werkbudget toekomt, dat dan met de bijdragen van de provincies zou kunnen worden gecombineerd. Daarmee zou een aanzienlijke impuls gegeven kunnen worden aan de afname van voornamelijk kleinschalige theaterproducties, vergelijkbaar met de succesvolle spreiding van kamer-muziek. Gebleken is dat verscheidene provincies hechten aan het voortbestaan en de verdere ontwikkeling van TNN. Ik heb dan ook goede hoop op een gunstig verloop van de gesprekken die ik in het kader van de convenanten voer met provincies en gemeenten over gezamenlijke ondersteuning van de programmeringsactiviteiten van TNN en de andere bemiddelingsinstituten. **Ik verzoek u de beleidsplannen van de bemiddelende instellingen tegen deze achtergrond te bezien.**

Zowel de instelling van een programmeringsfonds als de versterking van de bemiddeling van het kleinschalig aanbod is erop gericht goede voorstellingen en concerten binnen het bereik van schouwburgen en concertzalen te brengen, dan wel te houden. In dit verband wijs ik erop dat ik niet van plan ben de spreidingseisen te laten vallen. Die zullen echter op een meer creatieve en minder plichtmatige manier worden toegepast dan voorheen soms het geval was. Een succesvol programma in de ene zaal hoeft immers nog niet geschikt te zijn voor de andere. Zo kost het middelgrote ensembles voor moderne muziek moeite om buiten steden als Amsterdam en Utrecht voldoende publieke belangstelling te trekken. Als pleitbezorgers voor moderne muziek vervullen zij een onmisbare rol. Het pleit hoeft echter in Arnhem niet op dezelfde manier te worden gewonnen als in Utrecht. Meer samenwerking en betere afstemming tussen de gezelschappen en de concertzalen en schouwburgen, bijvoorbeeld met speciale reisvoorstellingen, moeten ervoor zorgen dat er ook buiten de grotere steden en buiten de eigen standplaats van instellingen publiek blijft voor het gesubsidieerde aanbod. Ik zal met de betrokken organisaties over een dergelijke aanpak overleggen. Daarbij ga ik ervan uit dat de gezelschappen hun verantwoordelijkheid voor de spreiding van voorstellingen ten volle zullen waarmaken. **Gaarne verneem ik de zienswijze van de raad hierover. Bovendien verzoek ik u de voorgelegde beleidsplannen te beoordelen op de wijze waarop de indieners ook een functie vervullen in de regionale infrastructuur.**

De bloeiende operacultuur op verschillende plekken in ons land brengt als vanzelf nieuwe ambities voort, waarmee vanwege de zeer hoge kosten van het operabedrijf al snel ettelijke miljoenen zijn gemoeid. Indien het operabudget zou moeten worden uitgebreid, zou dit mijns inziens vooral ten goede moeten komen aan een consolidatie van wat nu bereikt is, eerder dan aan nieuwe initiatieven. **Deelt u deze zienswijze? Mocht u tot de bevinding komen dat het opera-aanbod dient te worden vergroot, dan verzoek ik u extra aandacht te wijden aan de consequenties daarvan voor de begeleidende symfonie-orkesten. Dit geldt in het bijzonder voor de relatie tussen de Nationale Reisopera en de beide orkesten in het oosten des lands.**

Juist op plaatselijk niveau draagt het cultureel erfgoed in hoge mate bij aan een herkenbare leefomgeving. Historische culturele waarden vormen een bijna onuitputtelijke inspiratiebron voor stedelijke vernieuwing. Herbestemming van monumenten voor nieuwe doelen en het opnieuw leefbaar maken van verpauperde stadswijken door het herstel van monumentale panden stimuleren en bewaren de rijkdom van het culturele stadsleven.

De archieven in de provincies zijn niet alleen de bewaarders van aan het Rijk overgedragen archiefbescheiden, zij zijn ook regionale informatiecentra over het verleden. Zonder voldoende samenwerking tussen Rijksarchieven en stadsarchieven (zoals in Utrecht en Groningen bestaat) kunnen dergelijke centra niet functioneren. Daarnaast zijn goede relaties met plaatselijke musea, de openbare bibliotheek en andere sociaal-culturele instellingen essentieel.

Lokale overheden spelen een sleutelrol bij de ontwikkeling en de bescherming van ruimtelijke kwaliteit. Gelukkig groeit de aandacht voor lokaal architectuurbeleid nog altijd. Thans wordt onderzocht in hoeverre beeldkwaliteitsplannen daaraan in de praktijk een zinvolle en effectieve bijdrage leveren. Tevens beraad ik mij over de mogelijkheid om de benoeming van stadsbouwmeesters of projectsupervisors te stimuleren.

Het aanzien en de leefbaarheid van een stad worden niet alleen bepaald door de kwaliteit van de architectuur, maar ook door stadsmeubilair en de inrichting van de openbare ruimte. Voorbeeldprojecten voor de vormgeving van de openbare ruimte die worden geïnitieerd door lagere overheden, of andere projecten op het terrein van de vormgeving in het kader van de geldstroom beeldende kunsten en vormgeving, wil ik extra stimuleren door middel van een financiële premie. Zo'n premie zou hetzij via de Mondriaan Stichting kunnen worden toegekend, hetzij via het Stimuleringsfonds voor Architectuur. **Graag verneem ik van u of u zich in deze benadering kunt vinden en of u eventueel een voorkeur heeft voor de wijze van uitvoering van de voorgestelde regeling.**

Zonder openbare bibliotheek is een lokale culturele infrastructuur onvolledig. De plaats van de openbare bibliotheek in het culturele netwerk is uiteraard afhankelijk van de schaal van de gemeente, maar in alle gevallen dragen bibliotheken bij aan de bloei en verlevendiging van het culturele stadsleven. Onder meer door – al of niet in samenwerking met andere instellingen – literaire activiteiten te ontwikkelen en aldus ook op plaatselijk niveau het culturele debat aan te moedigen. Promotiecampagnes van schrijvers, evenementen rond literaire genres of thema's – bij voorkeur in samenwerking met de lokale boekhandels – zijn enkele van de vele goede voorbeelden die op dit terrein zijn te geven. Maar ook buiten de literatuur – waarbij te denken is aan muziekbeoefening, het beluisteren van muziek en aan film – leveren de openbare bibliotheken hun bijdragen aan het culturele stadsleven.

4 Internationaal: vrijhaven

De verantwoordelijkheid voor de internationale dimensie van het culturele leven is door de verschillende instellingen en fondsen goed opgepakt en behoeft van overheidswege eerder facilitering dan bemoeienis. Wanneer we echter spreken over buitenlands cultuurbeleid, dan zijn daarbij behalve overwegingen die voortvloeien uit de cultuur en uit het culturele leven zelf, ook overwegingen aan de orde van buitenlands-politieke aard. Deze dimensie van het cultuurbeleid wil ik nadrukkelijk onderscheiden van eerder aangeduide processen van internationalisering. Voor de 'statelijke' presentaties van Nederlandse cultuur, dat zijn manifestaties waar Nederland als staat vertegenwoordigd is, zal ik een apart budget op mijn begroting reserveren. Dit laat echter onverlet dat instellingen en fondsen in veel gevallen worden geacht daar met inzet van eigen middelen een constructieve bijdrage aan te leveren. Bijvoorbeeld door hun deskundigheid beschikbaar te stellen. Ik overweeg de mogelijkheid om in bepaalde gevallen een aanwijzing te geven voor de levering van diensten en de reservering van middelen voor een speciaal doel. Ik denk dan met name aan de volgende onderwerpen: de profilering van Nederland als internationale vrijhaven; de uitvoering van de afspraken over culturele samenwerking met prioritaire aandachtsgebieden; de culturele presentatie van Nederland tijdens incidentele grootschalige internationale manifestaties; de presentatie van Nederland tijdens periodiek georganiseerde internationale manifestaties die onder een nationale noemer worden opgezet zoals biënnales en triënnales, en de zorg voor het behoud van het - met Nederland gedeelde - culturele erfgoed in het buitenland. **Gaarne verneem ik of u zich in deze benadering en in de keuzes van prioriteiten kunt vinden.**

Het concept van Nederland als internationale vrijhaven, of Nederland als ontmoetingsplaats, zou nader inhoud kunnen krijgen door de positie van internationaal geïntereerde opleidingsinstellingen te versterken, de grote internationale festivals die hier worden gehouden, duidelijker te profileren en onze rol als knooppunt van internationale netwerken nader uit te werken. En tevens door buitenlanders van grote culturele betekenis volop ruimte te bieden om elkaar in ons land te treffen en van zich te doen spreken.

Nederland kent een aantal hoogwaardige opleidingscentra waar buitenlandse studenten, gastdocenten en kunstenaars zich verder kunnen bekwamen en die zich bij uitstek ook lenen voor internationale uitwisseling. Ik denk, onder andere, aan: de Rijksacademie, De Ateliers, het Europees Keramisch Werkcentrum, het Berlage Instituut, de Appel, de Jan van Eyck Academie en de Opleiding Restauratoren. **Acht u het zinnig de internationale functie van deze opleidingen te versterken? In dat verband ware tevens te bezien of op Nederland gerichte opleidingen op het terrein van andere disciplines kunnen worden uitgebouwd tot volwaardige, internationaal geïntereerde 'centres of excellence'.**

Al eerder heeft de Raad voor de Kunst geadviseerd over het Berlage Instituut, in die zin dat het zich zou moeten ontwikkelen tot een internationaal studiecentrum en discussieplatform op het gebied van architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur. **Ik verzoek u het beleidsplan van het instituut tegen die achtergrond te beoordelen. Daarnaast vraag ik uw oordeel over de oprichting van een 'kunstenaarshuis' naar het model van de Deutsche Akademische Austausch Dienst in Berlijn.** Het oogmerk daarbij is vooraanstaande buitenlandse kunstenaars of cultuurdragers de gelegenheid te bieden hier enige tijd te leven en te werken en aldus belangstelling voor en kennis van de Nederlandse culturele ontwikkelingen op te

doen, in de hoop dat zij die vervolgens in eigen land en elders zullen uitdragen. **Als u opvattingen heeft over de wijze waarop een en ander moet worden opgezet, of er wellicht bestaande organisaties zijn die de invulling en het beheer van deze taak voor hun rekening kunnen nemen, en of dit een algemene opzet moet betreffen of een meer sector-gebonden, dan zal ik die gaarne vernemen.**

In overleg met daartoe geschikte centra zoals bijvoorbeeld Felix Meritis, Theaterinstituut Nederland en de Boekmanstichting wil ik de mogelijkheid creëren voor bezoekersprogramma's en internationale conferenties gericht op buitenlandse kunstenaars, cultuurdragers en journalisten. Dit met name in het perspectief van de samenwerking met de prioritaire regionale aandachtsgebieden: Hongarije, Indonesië, Nordrhein-Westfalen, de Russische Federatie, Slowakije, Suriname, Tsjechië, Vlaanderen en Zuid-Afrika.

Voor wat betreft het Holland Festival, Holland Dance Festival, het Internationaal Documentaire Filmfestival, Poetry International, Springdance, het Holland Festival Oude Muziek, de Wereldmuziekdagen, het World Wide Video Festival, Photo International Rotterdam en het Theaterfestival ware te overwegen dergelijke manifestaties in staat te stellen om hun internationale profiel verder te versterken door middel van het uitnodigen van buitenlandse journalisten en promotiecampagnes gericht op potentiële festivalbezoekers in het buitenland. **Ik verzoek u ook de plannen van het Filmfestival Rotterdam te beoordelen tegen de achtergrond van mijn opmerkingen van Nederland als internationale vrijhaven.**

Daarnaast verzoek ik u mij te willen adviseren over de wenselijkheid en de mogelijkheid van het opzetten van een Nederlandse Triënnale voor de beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving. Mij dunkt dat een prestigieuze internationale kunstmanifestatie van groot belang kan zijn om de internationale betekenis van Nederland op die terreinen te bestendigen en te versterken.

Nog een mogelijkheid om Nederlandse beeldende kunst internationaal beter onder de aandacht te brengen en Nederland ook op dat terrein als internationale ontmoetingsplaats te laten fungeren, bieden de activiteiten van Witte de With, De Appel, Monte Video en de Mondriaanstichting. **Ik vraag in dit verband uw speciale aandacht voor de plannen van het Informatiecentrum voor internationale activiteiten op het gebied van de beeldende kunsten. Het centrum richt zich op het verstrekken van informatie 'op maat' aan beeldende kunstenaars, kunstenaarsinitiatieven, kunstinstellingen en overheden.** De informatie betreft atelierfaciliteiten, 'residences', deelname aan tentoonstellingen, manifestaties, Europese programma's, financieringsmogelijkheden, etc. Het centrum beoogt hiermee de toegankelijkheid tot de buitenlandse culturele infrastructuur voor (jonge) kunstenaars te vergroten.

Zoals opgemerkt, verdient ook de groeiende rol die Nederlandse instellingen spelen binnen internationale culturele netwerken, extra aandacht. Ik denk daarbij onder meer aan de positie van de Boekmanstichting in een netwerk als het Centre d' Information et de Recherche sur la Culture et la Liaison documentaire en Europe (CIRCLE) en ook aan het toenemende belang van een netwerk van culturele opleidingsinstituten als de European League of Institutes of the Arts (ELIA), dat vooral vanuit Nederland is ontwikkeld. Vestiging van de secretariaten van dergelijke netwerken - en wellicht ook van andere internationale culturele organisaties - versterkt en accentueert de bijzondere positie van Nederland in internationaal verband. **Wat is uw opvatting in dezen?**

Om de kwaliteit van Nederlandse presentaties in het buitenland - met name wanneer de overheid daarbij is betrokken - in cultureel opzicht te verbeteren, acht ik het gewenst om in voorkomende gevallen meer gebruik te maken van de diensten van vormgevers en architecten. Dit alles in zo nauw mogelijke samenwerking met de ministeries van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken.

Op grond van de goede ervaringen in Noord Amerika heb ik besloten de ondersteuning van de internationale culturele uitwisseling met behulp van 'liaison officers' – naar het model van de PCZ-functie op het Consulaat-Generaal te New York – uit te breiden. Behalve aan het consolideren en versterken van de bestaande post Noord-Amerika, valt te denken aan andere landen waar voor de culturele uitwisseling belangrijke kansen liggen zoals Duitsland, Frankrijk en Japan. **Ligt deze keuze naar uw inzicht voor de hand?**

Tenslotte volgen hierna nog enkele meer specifieke aandachtspunten waarover ik graag uw mening zou vernemen. Mede onder invloed van groeiende Europese eenwording en het verdwijnen van de Europese binnengrenzen is er de laatste jaren meer aandacht gekomen voor ook de culturele betrekkingen met onze buurlanden. Ik streef dan ook naar verdere intensivering van de culturele samenwerking met Vlaanderen. Hetzelfde geldt voor Nordrhein-Westfalen. Van die kant bestaat veel belangstelling voor de culturele ontwikkelingen in Nederland, resulterend in een grote presentatie van Nederlandse kunst en cultuur in verschillende grote steden in de loop van 1996. Voor Nederland is Nordrhein-Westfalen onder meer een interessante partner omdat het in zoveel opzichten (bevolkingsaantal, grootte, culturele infrastructuur) met ons land vergelijkbaar is. Ik overweeg de komende vier jaar extra middelen ter beschikking stellen om de mogelijkheden voor langdurige en structurele samenwerking met Nordrhein-Westfalen nader te onderzoeken.

Recente ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa en ook in Zuid-Afrika hebben nieuwe mogelijkheden geschapen voor intensieve culturele samenwerking met die landen. De wijze waarop wij ons cultuurbeleid hebben ingericht, blijkt namelijk als voorbeeld te kunnen dienen bij de vormgeving van de aldaar gewenste culturele infrastructuur. Zo is Nederland door de Russische Federatie, Tsjechië, Slowakije, Hongarije en Zuid-Afrika verzocht om aan de totstandkoming daarvan een bijdrage te leveren. Ik ben voornemens de aanzetten die daartoe al zijn gegeven, voort te zetten; ook met de hulp van in Nederland aanwezige particuliere instellingen en deskundigen.

De culturele samenwerking met Indonesië, Suriname, de Nederlandse Antillen en Aruba staat vooral in het teken van het gemeenschappelijk erfgoed dat deze landen, respectievelijk koninkrijksdelen met Nederland verbindt. De culturele samenwerking met Indonesië biedt nieuwe perspectieven. Niet alleen vanwege de verbeterde betrekkingen met dat land, maar ook als gevolg van een toenemende interesse van Indonesische kant in de eigen recente culturele geschiedenis. Daarnaast ben ik van plan de culturele uitwisseling met Suriname en met de Nederlandse Antillen en Aruba ook op andere terreinen dan het gemeenschappelijke erfgoed te intensiveren. Niet in de laatste plaats met het oog op de aanwezigheid in Nederland van grote groepen mensen die uit deze landen/koninkrijksdelen afkomstig zijn. Om dezelfde reden overweeg ik de culturele betrekkingen met Turkije en Marokko aan te halen.

In het kader van de UNESCO wil ik in overleg met de minister van Ontwikkelingssamenwerking onderzoeken op welke wijze in het beleid meer aandacht kan worden gegeven aan de culturele dimensie van ontwikkelingssamenwerking. Ik denk daarbij aan het model van het Raamverdrag met Suriname waarbij OCenW met gelden van Ontwikkelingssamenwerking de uitwerking van het culturele onderdeel verzorgt.

Instellingen is in het kader van hun aanvragen voor de volgende cultuurnota verzocht expliciet aandacht te geven aan hun internationale activiteiten, om aldus meer inzicht te krijgen in de omvang en intensiteit van onze culturele betrekkingen met het buitenland. **Ik verzoek u om deze voornemens te beoordelen mede tegen de achtergrond van de opvattingen en overwegingen die ik hiervoor heb geschetst.**

5 De talen en de taal

De literaire produktie bloeit en groeit. Naast expansie is er echter ook implosie. Steeds meer mensen schrijven en steeds meer werk wordt uitgegeven. Maar voor een ouder en kleiner wordende groep lezers. Het is zaak die ontwikkeling te keren. Het letterenbeleid zal erop moeten zijn gericht meer mensen te laten delen in de gunstige ontwikkelingen die onze literatuur doormaakt. Daartoe zullen de taal-, lees-, en schrijfvaardigheid van onze jeugd moeten verbeteren, ook die van de tweede en derde generatie migranten. Een dergelijk streven staat niet los van een algehele bevordering van het culturele c.q. geesteswetenschappelijke niveau in Nederland en Vlaanderen, inclusief behoud van kwaliteit en kwantiteit van de talenstudies aan de universiteiten. Verder is in dit verband van belang de manier waarop literatuur aan de orde komt in het onderwijs en in de media. Ook de levendigheid, de toegankelijkheid en het niveau van de literaire kritiek spelen in dit opzicht een rol. Mede op grond van deze overwegingen zal het specifieke letterenbeleid zich meer moeten richten op literaire manifestaties die aansluiten bij de leefwereld van jongeren. Activiteiten gericht op leesbevordering moeten daar vervolgens op voortbouwen. **Gaarne verneem ik of u deze visie deelt.**

Het Nederlands is onmisbaar voor cultuur, wetenschapsbeoefening, onderwijs, bestuur en dagelijks gebruik. De positie van het Nederlands, die tot voor kort als onbedreigd werd ervaren, lijkt inmiddels minder vanzelfsprekend. De roep om inperking van het aantal gebruikte talen in Europees verband spreekt in dit opzicht boekdelen. Met het oog op die toekomstige ontwikkelingen is het van belang de positie van het Nederlands verder te versterken – uiteraard zoveel mogelijk samen met Vlaanderen in het kader van de Nederlandse Taalunie (NTU). In verschillende landen is het Nederlands op historische gronden nog een gekende taal. Het Nederlands wordt daar niet alleen geregeld gebezigd of bestudeerd om de taal zelf, maar ook omdat bijvoorbeeld allerlei bestuursstukken uit vroeger jaren in het Nederlands zijn gesteld. Aan de ondersteuning van deze vormen van belangstelling voor het Nederlands besteedt de NTU veel aandacht. Onder meer door de uitwisseling van kennis en ervaring en door het leveren van bijdragen aan de in stand houding van centra voor Neerlandistiek. **Graag verneem ik welke suggesties u heeft voor de inzet van middelen en instrumenten ter versterking van de positie van het Nederlands in Europa en de rest van de wereld.** Bijzondere aandacht voor de positie en het gebruik van het Nederlands doet niets af aan het grote belang dat gehecht moeten worden aan de kennis en beheersing van vreemde talen. **Ik zou graag suggesties van u ontvangen over de wijze waarop het cultuurbeleid een bijdrage kan leveren aan de stimulering van de kennis van vreemde talen.**

Er zou een langere verblijfsmogelijkheid moeten komen voor buitenlandse vertalers in Nederland, een onderwerp op de terreinen van: het Nederlands Literair Produktie- en Vertalingenfonds, waarin inmiddels de Stichting het Vertalershuis is opgegaan, de NTU en het Fonds voor de Letteren. Ik stel mij voor dat de opzet en de uitvoering van beleid terzake in handen wordt gelegd van het Literair Produktie- en Vertalingenfonds. Met de NTU moet afstemming plaatsvinden ten behoeve van de activiteiten voor opleidingen van vertalers en vanwege de koppeling met de verschillende centra voor Neerlandistiek extra muros. Het Fonds voor de Letteren kan bemiddelen bij het leggen en onderhouden van contacten tussen vertalers die uit het Nederlands vertalen in een vreemde taal en vertalers die een vreemde taal vertalen in het Nederlands. **Gaarne hoor ik de reactie van de raad op deze constructie.**

Een aanzienlijk deel van het toneelrepertoire dat gespeeld wordt door Nederlandse gezelschappen, is gebaseerd op oorspronkelijke Nederlandse teksten. De rol van het jeugdtheater is in dit opzicht wel heel opvallend. Maar ook in Nederlandse dramaserieën – veelal in coproductie met zendgemachtigden – vinden toneelschrijvers emplooi. Het huidige, door het Fonds voor de Podiumkunsten beheerde, budget voor toneelschrijfkunst zou ook beschikbaar moeten zijn voor deze categorie schrijvers. Met de bloei van het muziektheater als genre is een toenemend aantal literatoren ook werkzaam als librettist. Ook op deze literaire activiteit zou het fonds zich behoren te richten. De aanvraag van het Schrijverstoneel speelt in op de behoefte ruimte te bieden aan het ontwikkelen van toneelschrijftalent. **Ik verzoek u in uw advies aan te geven hoe het beste kan worden bijgedragen aan de ontwikkeling en consolidatie van Nederlandse schrijvers in deze vakgebieden.**

Op het terrein van de letteren en de bibliotheken komen zowel incidentele als jaarlijks terugkerende manifestaties voor. Het is zaak duidelijk vast te stellen op welke wijze de besluitvorming, de advisering en de uitvoering ten aanzien van beide soorten literaire evenementen het best geregeld kunnen worden. **Gaarne verneem ik uw advies over de bestuurlijke werkverdeling ten aanzien van periodieke en incidentele literaire manifestaties, met inbegrip van de advisering terzake.**

Op initiatief van Staatssecretaris Terpstra van VWS en mede onder verantwoordelijkheid van Staatssecretaris Netelenbos van OCenW zal binnenkort een commissie worden ingesteld om te adviseren over erkenning van gebarentaal als eigen taal voor doven. Sinds kort zijn de doveninstituten overgegaan tot tweetalig onderwijs. Overigens blijft het onderwijs in overwegende mate gericht op het leren van de spreek- en schrijftaal met het oog op de maatschappelijke integratie van doven. **Ik zou graag van u horen of, in het geval deze commissie een positief advies uitbrengt, de fondsen en andere instellingen op het terrein van cultuur de subsidiëring en bevordering van cultuuruitingen in gebarentaal mede tot hun taak zouden moeten gaan rekenen.**

6 De makers en de verkenner

Het Fonds voor de Podiumkunsten heeft verzocht om een substantiële verhoging van het budget, onder meer om tegemoet te komen aan het groeiend aantal podiumkunstenaars dat voor de uitoefening van hun beroep is aangewezen op fondssubsidies. **Graag verneem ik uw opvatting daarover.** Geconstateerd moet worden dat voor een aantal gezelschappen de meerjarige subsidiëring en de voorwaarden die daaraan verbonden zijn, te knelend zijn gebleken. Voor sommige instellingen geldt bovendien dat een tussentijdse artistieke toetsing gedurende de vierjarige cultuurnotaperiode op zijn plaats zou zijn. Deze instellingen passen naar hun aard meer bij het Fonds voor de Podiumkunsten, zij het dat ze het stadium van jaarlijkse incidentele subsidies zijn ontgroeid. Daarom wil ik de mogelijkheid openen – conform het ingediende beleidsplan – dat het fonds overeenkomsten sluit die verder reiken dan een incidenteel subsidie, maar zonder zich voor vier jaar te binden. **Onderschrijft u deze benadering?**

Ten aanzien van het kunstvakonderwijs heb ik in 'Pantser of ruggegraat' al gewezen op de consequenties die een verdere capaciteitsreductie in combinatie met kwaliteitsverbetering zal hebben voor het stelsel van opleidingen zoals we dat nu kennen. **Te gelegener tijd zal ik u daar afzonderlijk advies over vragen.** In vervolg op het Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan (HOOP) vindt een verdere verkenning plaats van de relatie tussen de beroepspraktijk en de kunstvakopleidingen. De tweede-fase-opleidingen, DASARTS als theaterwerkplaats en het Maurits Binger Film Instituut en de werkplaatsen op het gebied van de beeldende kunst, bouwkunst en vormgeving spelen daarbij elk een eigen rol. De vraag is of de huidige gemengde financiering – en daarmee dubbelzinnige doelstelling – van DASARTS en het Bingerinstituut op termijn bevredigend is. De koppeling van werkplaatsactiviteiten die vooral geënt zijn op de beroepspraktijk, met aan het onderwijs ontleende methoden en criteria lijkt te wringen met het streven naar autonome ontwikkeling zoals die vorm kan krijgen binnen werkplaatsen voor beeldende kunst die geheel uit het cultuurbudget worden gefinancierd. Rekening houdend met de in de HOOP aangekondigde nadere positiebepaling, kies ik op dit moment wat betreft de instandhouding en de financiering voor handhaving van de status quo. **Toch vraag ik u ten behoeve van de voortgang van de besluitvorming over de toekomstige inrichting een voorlopig oordeel over de meest gewenste positie van deze werkplaatsen.**

Begin vorig jaar is het evaluatie-onderzoek afgerond bij het Fonds voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst. De resultaten waren echter als gevolg van de afschaffing van de beroepskostenvergoedingen en van de introductie van de basisstipendia deels achterhaald. Dat geldt niet voor de individuele subsidies, waarvan de onderzoekers vaststelden dat ondanks de hogere bedragen de effectiviteit niet groter was dan die van de andere instrumenten. Ik ben er niet per se op tegen om voor een beperkte groep zeer goede kunstenaars ruimere mogelijkheden te scheppen dan voor andere. Maar de vraag wel is in hoeverre de prioriteit die het fonds hieraan geeft, is te rechtvaardigen op grond van de bevindingen van de onderzoekers. **Wat is hieromtrent uw opvatting?**

Voor de artistieke vorming van jonge dirigenten zou eigenlijk het instituut van het assistent-dirigentschap in ere moeten worden hersteld. Serieuze voorstellen daartoe verdienen een positieve benadering. Voor sommige directietalenten zou de mogelijkheid om bij verschillende orkesten te assisteren evenwel nog beter uitwerken. Voor dat doel zou het bestaande beurzenstelsel bij het Fonds voor de Podiumkunsten wellicht uitbreiding behoeven. **Kunt u deze benadering onderschrijven?**

Ook al zijn er aanzetten tot verbetering zichtbaar, de positie van het Nederlandse repertoire bij de symfonie-orkesten is nog altijd bescheiden. Het verstrekken van premies ter stimulering van het spelen van Nederlands repertoire acht ik niet effectief. Financiële compensatie voor orkesten die een aantrekkelijke maar risicovolle programmering een structurele plaats in het artistieke beleid geven, lijkt mij niettemin een kwestie die serieuze beschouwing verdient. **Hoe staat u daar tegenover?**

Het Internationaal Opera Centrum Nederland (IOCN) bereidt zangers voor op de operapraktijk. **Ik verzoek u in dit verband bezien hoe de activiteiten van het IOCN zich verhouden tot de operaklassen van de conservatoria van Den Haag en Amsterdam en tevens hoe de samenwerking met de opera-gezelschappen kan worden verbeterd.**

Fact is een instelling voor de opleiding van jonge theaterregisseurs. Met de opkomst van de werkplaatsen en productiehuisen is de opleidingsfunctie voor Fact minder pregnant geworden. Dat is één van de redenen waarom Fact zich is gaan richten op de grote zaal, waarvoor jaarlijks één productie wordt gerealiseerd. Het is echter zeer de vraag of die ene productie per jaar nog wel in overeenstemming is met de oorspronkelijke doelstellingen van Fact en het apparaat dat Fact ter beschikking staat. **Zou het niet de voorkeur verdienen de verantwoordelijkheid voor dit type opleiding van regisseurs te leggen bij de drie randstedelijke gezelschappen en de subsidie aan Fact daarvoor in te zetten?**

In zijn vooradvies constateert de Raad voor de Kunst dat het idee van een dansplatform voor getalenteerde choreografen en dansers niet kon worden uitgevoerd vanwege een gebrek aan draagvlak in de danssector. Choreografen hebben andermaal getracht de handen ineen te slaan. Het subsidieverzoek van Dans Werkplaats Amsterdam en dat van een aantal choreografen zijn erop gericht ditmaal een dergelijk initiatief wel te doen slagen. **Ik verzoek u deze plannen te beoordelen in samenhang met die van de Dansersstudio en van de Henny Jurriënsstichting.** Het oogmerk zou moeten zijn een samenhangende voorziening in Amsterdam die facilitair en productioneel onderdak biedt aan ongebonden choreografen en dansers. Dat bij de beoordeling ook de plannen van de Haagse danswerkplaats Korzo en de Rotterdamse initiatieven in beeld komen, spreekt voor zich.

Aan het bestuur van het Fonds voor de Letteren is eerder de wenselijkheid voorgelegd om te komen tot een kleiner bestuur, waarvan de leden geen specifieke binding hebben met een bepaalde achterban en dat zelfstandig beslissingen neemt op basis van adviezen van adviescommissies. Omtrent de voornemens van het Fonds in dit verband verwijs ik u naar de passage over de voorgenomen organisatiestructuur in het beleidsplan van het fonds, **waarover ik graag uw opvatting verneem.** Het letterenbeleid biedt nauwelijks of geen mogelijkheden om het schrijven en uitgeven te steunen van non-fictie van cultureel en/of cultuurhistorisch belang.

Subsidieaanvragen voor het schrijven of uitgeven van non-fictie dreigen niet zelden tussen de wal en het schip te vallen van de diverse fondsen zoals het Fonds voor de Letteren, het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, het Fonds voor bijzondere journalistieke projecten of het Mondriaanfonds. Het wordt tijd dat daar een einde aan komt. Ik wil dat doen door middel van een subsidiemogelijkheid enerzijds voor auteurs en anderzijds voor uitgevers ten behoeve van publikaties over culturele en cultuurhistorische thema's die bestemd zijn voor een breed publiek. Mijn voorkeur gaat uit naar plaatsing bij de bestaande letterenfondsen, te weten het Fonds voor de Letteren en het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds op basis van de geldende taakverdeling. **Gaarne verneem ik uw oordeel over dit voornemen. Ik verzoek u hierbij tevens af te wegen of er termen aanwezig zijn om de bestaande voorziening voor literair-historische opdrachten hierbij te betrekken door overdracht hiervan aan de genoemde fondsen.**

In 1990 is het Fonds voor bijzondere journalistieke projecten opgericht. Dit fonds, dat in 1995 een subsidie van een half miljoen ontving, is bedoeld voor het ondersteunen van journalistieke projecten van hoogwaardige kwaliteit die zonder extra financiële steun waarschijnlijk niet tot stand zouden komen. In 1995 zijn naar aanleiding van de evaluatie van het fonds afspraken met het bestuur gemaakt over voortzetting van de activiteiten met een toegespitste taakstelling in de jaren 1995 en 1996. **Met het oog op de besluitvorming over de voortzetting van het Fonds voor bijzondere journalistieke projecten na 1996 verneem ik graag uw oordeel hieromtrent, waartoe ik binnenkort een afzonderlijk adviesverzoek tot u zal richten.**

In 'Pantser of Ruggegraat' is het belang aangegeven van een actief en helder selectiebeleid. De Raad voor het Cultuurbeheer heeft met zijn advies over de Collectie Nederland de discussie over selectie in een breder kader geplaatst. Ik ben het daarmee eens. Selectie is geen doel op zich en de situatie is in elke sector heel verschillend. Rigide richtlijnen van overheidswege zullen in het algemeen geen effect hebben. Wel zal in elke sector de discussie over selectie en de selectiepraktijk verder moeten worden aangescherpt.

Bij de musea heeft het Deltaplan inzicht gebracht in de cultuurhistorische waarde van collecties. De voorwaarde om de volgende stap te nemen is daarmee geschapen. Ik leg in de komende periode dan ook het accent bij verdere samenwerking op het terrein van de collecties, waarbij uitruil, bruikleen, overdracht – en in sommige gevallen ook afstoting – belangrijke instrumenten zijn. De door het Rijk gesubsidieerde musea hebben als onderdeel van het beleidsplan een collectieplan ingediend. Dat vormt de basis voor de resultaatafspraken die met de musea worden gemaakt over hun collectiebeleid. **Ik verzoek u de beleids- en collectieplannen van de musea op hun voornemens ten aanzien van het collectiebeleid te toetsen.** Geconstateerd moet worden dat in het veel gevallen concrete plannen om tot uitruil of afstoting over te gaan – helaas – uitblijven. **Welke mogelijkheden ziet u om dit proces te versterken? In hoeverre is het stimuleren van een gemeenschappelijke ontsluiting van collecties op het niveau van grotere collectiegebieden een effectieve manier om een selectief collectiebeleid te stimuleren?** Daarnaast wil ik bij de musea de kostenbewustzijn op het terrein van het collectiemanagement bevorderen. **Ook daarover zou ik graag suggesties van u ontvangen.**

In de afgelopen cultuurnotaperiode is het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) met succes afgerond en is – in samenwerking met de provincies – een start gemaakt met de selectieprocedure. Dit Monumenten Selectie Project (MSP) zal in 1998 moeten worden afgerond. De Raad voor het Cultuurbeheer heeft te kennen gegeven dat actualisering van het huidige monumentenregister door toevoeging van de bouwkunst van vóór 1850 nodig is. Ik ben het daarmee eens. Gelukkig verkeert het register voor een groot deel in goede, geactualiseerde staat, wat niet wegneemt dat op sommige punten aanpassingen aan hogere eisen noodzakelijk zijn.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg zal tot 1998 de uitvoering van het MSP ter hand nemen. Bijna de volle capaciteit zal in deze periode moeten worden gebruikt om de naar verwachting 14.000 te beschermen jonge rijksmonumenten op zorgvuldige wijze in het monumentenregister op te nemen. Ik heb er goede nota van genomen dat de Raad voor het Cultuurbeheer een 'nadere toetsing' verzoekt, uit vrees voor 'vervuiling' van de monumentenlijst. Gedurende uitvoering van het MSP zal het monumentenregister worden geactualiseerd. Monumenten waarover besluiten moeten worden genomen en waarvoor naar verwachting het monumentenregister een cruciale rol zal spelen, zullen met voorrang worden behandeld. Vóór 1998 zal er een Plan van Aanpak worden opgesteld waarmee de actualisering van het monumentenregister korte tijd na beëindiging van het MSP zal worden gerealiseerd. Tot dat tijdstip zal hiermee in een aantal provincies worden geëxperimenteerd. **Ik verzoek u aan te geven of u met deze aanpak kunt instemmen.**

Ook in de sector van de archeologie is selectie van groot belang. De essentie van het archeologiebeleid is dat aantasting van het bodemarchief zo mogelijk vermeden moet worden en dat, als dat niet mogelijk is, middelen beschikbaar moeten komen om afdoende onderzoek te kunnen verrichten. Een beleid gericht op preventie betekent dat het archeologische belang een rol moet gaan spelen in de afwegingen met betrekking tot beslissingen op het gebied van de ruimtelijke ordening. Daarvoor is in de eerste plaats archeologische informatie noodzakelijk en in de tweede plaats een stringent selectiebeleid om het archeologische argument op ieder planningsniveau het juiste gewicht te kunnen geven. Aan de verdere ontwikkeling op dit terrein wil ik ruime aandacht besteden. **Ik verzoek u bij de beoordeling van de plannen van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) speciale aandacht te schenken aan de voornemens ten aanzien van de selectie.**

Wat betreft de selectie in archieven zijn met het uitbrengen van het advies van de Raad voor het Cultuurbeheer van juli 1995 en mijn reactie daarop enkele belangrijke stappen genomen. **De evaluatie van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT) zal u, zodra deze beschikbaar is, voor advies worden voorgelegd. Ik verzoek u daarbij ook de brief aan de Tweede Kamer over het project 'Digitale duurzaamheid' te betrekken. Welke is uw visie op het in deze brief voorgenen beleid om een dreigend 'geheugenverlies' te voorkomen? En meer toegespitst: hoe beoordeelt u de uitwerking daarvan in het beleidsplan van de Rijksarchiefdienst?**

Samenwerking tussen musea kan niet alleen efficiënt en kostenbesparend zijn, maar kan ook leiden tot een duidelijker profiel en een betere dienstverlening aan het publiek. Daarom is door mij een onderzoek in gang gezet naar verdere samenwerking tussen de maritieme musea in Amsterdam en Rotterdam. Daarnaast wil ik de kansen voor de samenwerking op het terrein van de collecties en wellicht ook in andere opzichten binnen de volkenkundige sector nader onderzoeken. Wat de Rijksoverheid betreft, zijn daarbij in ieder geval het Rijksmuseum voor Volkenkunde (RMV) en het Afrika Museum betrokken. Het Koninklijk Penningkabinet staat een samenwerkingsverband voor met de Nederlandse Bank en het Museum van de Munt. Uit de ingediende plannen van de musea is mij echter niet overtuigend gebleken dat samenwerking actief en creatief wordt nagestreefd. Een van de aanwijzingen daarvoor is bijvoorbeeld het ontbreken van concrete plannen op dat terrein tussen de Leidse musea. **Graag ontvang ik van u suggesties voor het versterken van de samenwerking in de museale sector.**

Een specifieke vraag die ik u voorleg, is ingegeven door de plannen van het Zuiderzeemuseum (ZZM) en Museum Boerhaave. Het ZZM wil de herinrichting van het Binnenmuseum (tegen aanzienlijke kosten) afronden, doch constateert tegelijk dat het museum de daarvan verwachte functie niet kan waarmaken; om die reden wordt overwogen het tijdens de wintermaanden alleen in de weekeinden open te stellen. Het Museum Boerhaave constateert dat de bezoekerscijfers achterblijven – ondanks de zeer aanzienlijke investeringen in gebouw en presentatie die in het verleden zijn gedaan. Ook in andere beleidsplannen liggen dergelijke afwegingen van kosten en baten voor. **Meent u dat ten aanzien van extra investeringen rekening moet worden gehouden met te verwachten baten, en dat vooral investeringen met een sterke potentie ten aanzien van de publieke belangstelling moeten worden overwogen?** Wat betreft de publieke belangstelling kan overigens worden geconstateerd dat sprake is van stabiliteit en soms zelfs lichte terugloop. De plannen van enkele musea leiden slechts tot een sluitende exploitatie onder de voorwaarde dat het lukt de omvang van het bezoek aanzienlijk uit te breiden. **Hoe beoordeelt u dit – ongewisse – aspect van deze plannen?**

Het kabinet heeft in het kader van de Najaarsnota 1995 besloten om f 275 miljoen uit te trekken voor achterstanden in de monumentenzorg. Hierdoor kan een goede start gemaakt worden met een inhaalslag en is het

doorvoeren van gewenste veranderingen in de systematiek van de monumentenzorg mogelijk. Het zogenaamde Strategisch Plan voor de Monumentenzorg is dan ook opgevolgd door een Werkplan 'Op de bres'. Gezamenlijk met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en de particuliere monumentenorganisaties zal de uitvoering van dit werkplan ter hand worden genomen, hetgeen in de geest van het Strategisch Plan zal gebeuren. **In het kader van de voorbereiding van de beoogde wijziging van de AMvB zal ik u nog nader raadplegen.**

Op het terrein van de archeologie vraagt het Verdrag van Malta de volle aandacht. Oorspronkelijk was het de bedoeling het verdrag in 1994 met de Kamer te bespreken. Op een aantal punten bestond echter onduidelijkheid, vooral met betrekking tot de financieel-economische consequenties, maar ook ten aanzien van de gevolgen voor wetgeving en bestuur. Ik heb de Kamer daarom meegedeeld de behandeling uit te stellen tot in het voorjaar van 1996. **Mede op basis van de resultaten van interdepartementaal beraad en van overleg met een groot aantal betrokkenen zal ik met een voorstel tot implementatie komen, waarover ik u vervolgens advies zal vragen.** Zonder op de uitvoeringswijze vooruit te lopen, is het overigens nu al duidelijk dat het Verdrag van Malta aanzienlijke consequenties zal hebben.

In de cultuurnota zal ik nader ingaan op de wetenschappelijke taken van instellingen op het terrein van het cultureel erfgoed. Uit de ingediende beleidsplannen blijkt dat er nogal wat ambities op dit terrein bestaan. Het lijkt mij van belang als uitgangspunt te kiezen dat de wetenschappelijke taakuitoefening zich vooral moet richten op ondersteuning van de kerntaken van de sector: selectie en behoud van het cultureel erfgoed en de beschikbaarstelling ervan aan de samenleving. Zeker als het gaat om kostbare voorzieningen met het oog op digitale beschikbaarstelling van informatie, databanken e.d. is het onontkoombaar prioriteiten te stellen. Voor het overige lijkt mij niet juist als cultuurinstellingen het volledige gewicht van de wetenschapsbeoefening, inclusief zuiver, door wetenschappelijke nieuwsgierigheid ingegeven onderzoek gaan dragen. Daarvoor zijn andere instanties aangewezen, met name de universiteiten. **Deelt u deze visie? Wel nemen de cultuurinstellingen, doordat zij een aanzienlijk deel van het te bestuderen cultureel erfgoed beheren en op grond van hun foto-, dia- en bibliotheken en andere documentaire bestanden, een belangrijke plaats in binnen de wetenschappelijke infrastructuur. Versterking van de samenwerking tussen culturele en wetenschappelijke circuits zal voor beide positieve effecten hebben. Daarbij speelt bijvoorbeeld de afstemming van onderzoek in onderzoeksscholen, de inzet van AIO's en OIO's en de toegang tot de geldstromen die voor wetenschappelijke onderzoek beschikbaar zijn. Dergelijke ontwikkelingen zal ik stimuleren. Mijn gedachten gaan niet uit naar verbreding met wetenschappelijke taken van de bestemming van de budgetten voor specifiek cultuurbeleid. Gelet op het bovenstaande vraag ik uw bijzondere aandacht voor de wetenschappelijke paragrafen van de beleidsplannen.**

De meeste musea hebben inmiddels hun belangrijkste conserveringsproblemen aangepakt. Toch blijkt uit een overzicht van de huidige situatie dat er nog altijd aanzienlijke achterstanden bestaan. Bovendien zijn in de loop van het inhaalproces geregeld nieuwe achterstanden ontdekt. Zonder een duidelijke eindpunt voor het Deltaplan vast te stellen, zal die druk blijven bestaan. Ik leg de grens bij het jaar 2000. De komende cultuurnota-periode zullen verreweg de meeste musea hun achterstanden op het terrein van registratie en conservering moeten kunnen inlopen. Ook het gebouwenprogramma zal verder zijn beslag krijgen. Het jaarlijkse investeringsprogramma voor de achterstanden zal gefaseerd worden stop gezet. Daartegenover staat dat ik in deze periode het structurele budget van de instellingen wil versterken. Na 2000 verwacht ik dat nog slechts enkele musea met reële achterstanden te maken hebben. Het budget dat beschikbaar is voor Deltaplansubsidies voor het bestel bij de Mondriaanstichting – ruim zes miljoen –, wil ik met ingang van 1996 gefaseerd terug brengen tot één miljoen in 1999. Hoewel ik mij ervan bewust ben dat de problemen groot zijn, acht ik het van belang deze regeling, die bedoeld was als een

tijdelijke stimuleringsregeling, vergelijkbaar met het Deltaplan voor de rijkscollecties, geleidelijk te verminderen. **Wat is het oordeel van de raad hierover? Ten aanzien van de Rijksarchieven verwijs ik naar de nota 'Werken in de Delta' van december 1993, waarin wordt aangegeven op welke wijze tot 2000 de inhaaloperatie van achterstanden zal worden afgerond.**

In de op 21 augustus 1995 aan de Tweede Kamer gezonden brief over de conservering van het papieren erfgoed in bibliotheken heb ik een plan van aanpak aangekondigd, dat deel zal uitmaken van de cultuurnota. Thans werkt de Koninklijke Bibliotheek ter voorbereiding daarvan een model uit voor selectiemethodes. Naar verwachting zal op basis daarvan een concept plan van aanpak opgesteld kunnen worden, dat in mei 1996 gereed is. Naast selectie komen daarin onderwerpen aan de orde als financiering en bestuurlijke verantwoordelijkheid. Eveneens zal aandacht worden besteed aan de verhouding tussen de wetenschappelijke collecties en de literaire collecties en aan de samenhang (alsmede de afbakening) van het terrein van het papieren erfgoed in bibliotheken met andere papieren collecties. **Ik verzoek u in de planning van uw werkzaamheden rekening te houden met een verzoek om advies over het aangekondigde plan van aanpak voor conservering van het papieren erfgoed in bibliotheken in mei van dit jaar.**

De universitaire collecties zijn – niet voor het eerst – onder de aandacht gebracht door het rapport 'Universitaire collecties en cultuurschatten' dat is opgesteld door de Rijksuniversiteiten van Groningen en Leiden en de universiteiten van Utrecht en Amsterdam. Inmiddels is op initiatief van OCenW een inventarisatie gestart naar de collecties op dit terrein, de cultuurhistorische waardering daarvan en de behoudsproblemen die aan de orde zijn. Dit deel van het project zal begin 1996 worden afgerond. Op basis daarvan zal de verdere aanpak worden ontwikkeld, waarover ik u tijdig zal informeren.

Voldoende kwaliteit en professionaliteit van degenen die werkzaam zijn in het cultuurbeheer, vormen de belangrijkste voorwaarde voor een goed functionerende sector. Daarbij spelen behalve de universiteiten ook de Opleiding Restauratoren (OR), het Restauratie-atelier Limburg, de Reinwardtacademie en de Rijks Archiefschool een rol, evenals de beroepsopleiding op het terrein van het restauratieambacht. Sinds 1993 wordt door het Rijk een bijdrage van ca. een half miljoen op jaarbasis verstrekt aan de Nederlandse Museum Vereniging (NMV) als subsidie ten behoeve van cursussen voor bij- en nascholing. Het project is niet zonder problemen verlopen. Zo bleef het aantal inschrijvingen lange tijd achter bij de verwachtingen. Een onderzoeksbureau kwam op grond van een analyse van de knelpunten tot de aanbeveling het cursusaanbod vooralsnog voort te zetten. Op grond daarvan overweeg ik ook de komende periode daar een subsidie voor beschikbaar te stellen. De hoogte van het subsidiebedrag en de samenstelling van het cursuspakket staan echter ter discussie. **Als de raad daarover opvattingen heeft, mede in relatie tot het beleidsplannen van de NMV en de Opleiding Restauratoren, dan zal ik die graag vernemen. Hetzelfde geldt voor de aansluiting tussen opleiding en beroepspraktijk als algemeen vraagstuk.**

Reeds jaren ontvangt het Multatulimuseum in Amsterdam een bescheiden bijdrage uit de Letterenbegroting. Inmiddels zijn er initiatieven van de grond gekomen voor musea voor andere Nederlandse schrijvers (o.a. Thijssen en Couperus). **Ik zie graag uw advies tegemoet over de vraag in hoeverre dergelijke op individuen gerichte musea in aanmerking zouden moeten komen voor een subsidie, waarbij ook de relatie met het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum (NLMD) en het Fries Letterkundig Museum en Documentatiecentrum (FLMD) in de beschouwing zou moeten worden betrokken.**

Per 1 januari 1996 is de Stichting Audiovisueel Archief Centrum (AVAC) opgericht die de taken op het gebied van de omroeparchieven van het NOB zal overnemen. In de Mediawet is bepaald dat het AVAC een meerjarenplan

dient op te stellen in het kader van zowel het Meerjarenplan van de omroep als de beleidssystematiek van de cultuurnota². Met de subsidie aan het AVAC zal in 1996 structureel een bedrag zijn gemoeid van ruim 15 miljoen en circa 2,5 miljoen op projectbasis, gefinancierd uit de omroepmiddelen. Inmiddels is het toekomstige bestuurlijke kader voor de nationale audiovisuele archiefvoorziening vastgesteld. Op basis van het advies van de stuurgroep Nationaal Audiovisueel Archief onder leiding van de heer H.J.L. Vonhoff – en een nader persoonlijk advies van hem – is besloten om per 1 januari 1997 een Nationaal Audiovisueel Archief Centrum (NAVAC) te realiseren. Hierin zullen de activiteiten van de omroeparchieven (ondergebracht in de zojuist genoemde stichting AVAC), het filmarchief van de RVD, het Nederlands Omroepmuseum en de Stichting Film en Wetenschap worden samengebracht. Het Nederlands Filmmuseum (NFM) blijft zelfstandig bestaan als nationaal centrum voor de cinematografie. De ernstige achterstanden op het terrein van de conservering van collecties nitraatmateriaal van cinematografisch en nationaal belang vragen ondertussen bijzondere aandacht. De stuurgroep NAA heeft deze laten inventariseren. De betrokken archieven hebben gezamenlijk een plan opgesteld voor de aanpak van deze achterstanden in de jaren 1997-2000. **Graag verneem ik uw oordeel over het voorlopige beleidsplan van de stichting AVAC en het beleidsplan van het NFM mede in relatie tot elkaar. Tevens verzoek ik u in uw advies aan te geven of de door de archieven voorgestelde aanpak naar uw mening leidt tot een kwalitatief en kwantitatief verantwoorde prioriteitstelling m.b.t. de achterstanden in het behoud van het audiovisuele erfgoed. Ook verneem ik graag uw oordeel over de prioriteit die deze aanpak binnen het geheel van de conserverings- en behoudsinspanningen dient te krijgen.**

² Aan het NOB is gevraagd een voorlopig meerjarenbeleidsplan voor de Stichting AVAC in te dienen, dat als basis kan dienen voor een door het bestuur van de nieuwe stichting op te stellen definitief meerjarenbeleidsplan.

8 Kwaliteit op nieuwe wegen

Nieuwe technieken creëren nieuwe mogelijkheden om afstanden te overbruggen en leveren daardoor ook aan kunstenaars nieuwe vormen om hun publiek en elkaar te ontmoeten en denkbeelden en ideeën uit te wisselen. Kunstenaars moeten de ruimte krijgen deze nieuwe vormen te exploreren en zo een bijdrage te leveren aan de kwaliteit ervan. Bij het ontwikkelen van deskundigheid op het gebied van de nieuwe media en de rol van kunstenaars/ontwerpers daarin heeft het Vormgevingsinstituut vooral door het organiseren van 'Doors of Perception' zijn sporen verdiend. **Wat is uw opvatting over de wens om voor dit doel meer geld beschikbaar te stellen?**

Het Virtueel Platform heeft advies uitgebracht over de gevolgen en kansen van nieuwe technologieën voor de kunsten. In het advies wordt ingegaan op de wenselijkheid van specifiek overheidsbeleid op dit terrein, de reikwijdte van dat beleid, bestaande knelpunten en mogelijke oplossingen. Met name V_2 in Rotterdam en MonteVideo/Time Based Art in Amsterdam zijn op dit terrein actief. Beide instellingen hebben hun wortels in de beeldende kunst, van waaruit ieder een eigen invalshoek heeft gekozen en een eigen werkterrein bestrijkt. V_2 heeft vooral een laboratorium- en experimenteerfunctie; MonteVideo meer een presentatie-, werkplaats- en documentatiefunctie. Beide opereren binnen een internationaal netwerk van instellingen dat zich bezig houdt met technologische vernieuwingen op het gebied van de media. Ook zorgen zij voor de kennisoverdracht naar andere kunst- en naar onderwijsinstellingen.

In dit verband vraagt ook de positie van Steim serieuze aandacht. Het aantal projecten van Steim is aanzienlijk uitgebreid. De toegenomen internationale oriëntatie blijkt behalve uit het grote aantal buitenlandse projectleiders, ook uit de gewijzigde samenstelling van bestuur en artistieke leiding. **Wat is uw oordeel over deze ontwikkelingen? Ook vraag ik uw aandacht voor het plan van het Repertoire Informatiecentrum Muziek om te komen tot één geautomatiseerde catalogus voor alle muziekbibliotheken in Nederland.**

De snelle veranderingen in de manier waarop informatie in de samenleving beschikbaar komt, betekent dat ook de wijze waarop van informatie gebruik wordt gemaakt, verandert. De opkomst van nieuwe media naast de traditionele schriftelijke media tast de dominante positie van het gedrukte woord aan. Bibliotheken bieden niet alleen de mogelijkheid om kennis te nemen van gedrukt en audiovisueel materiaal, maar in toenemende mate ook van informatie in de vorm van CD-I en CD-ROM, waarbij eenieder zijn of haar eigen voorkeuren op het terrein van lectuur, literatuur, muziek en informatie tot gelding kan brengen. Openbare bibliotheken hebben op grond van hun publieke taak de zorg dat maatschappelijk en cultureel waardevolle informatie voor een breed publiek beschikbaar, toegankelijk en hanteerbaar blijft, ongeacht de vorm waarin deze wordt aangeboden. De manier waarop zij die taak uitvoeren, hangt af van normen van kwaliteit, representativiteit en veelzijdigheid. Van openbare bibliotheken mag ook worden verwacht dat zij een kritisch en selectief gebruik stimuleren van de overvloed aan veelsoortige informatie. **Ik verzoek u daarom een beschouwing te wijden aan de vraag hoe de bibliotheken verder kunnen bijdragen aan de competentie van burgers om selectief en kritisch gebruik te maken van het overweldigende informatie-aanbod. Tevens zou ik uw opvattingen willen vernemen over de invulling van de functie van openbare bibliotheken op het terrein van de nieuwe media en elektronische communicatiemiddelen.**

Ik verzoek u daarbij aan te geven aan de hand van welke criteria het domein van publieke informatieverzorging inhoud kan worden gegeven.

De vlucht die de nieuwe media hebben genomen, biedt ongetwijfeld ook nieuwe mogelijkheden en kansen voor de sector van het culturele erfgoed. Waren vernieuwingen vroeger vooral gericht op verbetering van de informatiestroom binnen de instellingen zelf, nu komen mogelijkheden binnen het bereik om de bezoekers beter te informeren en zelfs om genteresseerd publiek op afstand van informatie te voorzien. Vooral die ontwikkeling kan betekenen dat de traditionele taak van de publieksinstellingen op termijn verandert. Op dit moment is echter nog niet te overzien waarop dit alles in de praktijk zal uitlopen. Daarom wil ik in deze planperiode de nadruk leggen op het opdoen van ervaring. **Ik verzoek u initiatieven in dezen vooral te beoordelen op hun bijdrage aan een beter inzicht in de rol die nieuwe media in de toekomst kunnen gaan spelen voor de publieksbenadering.** Daarnaast overweeg ik stappen te nemen om de informatie van de Nederlandse musea op de elektronische snelweg beter toegankelijk te maken. Het gevaar bestaat immers dat de Nederlandse musea in de baaiert van alle aangeboden informatie onvindbaar worden. **Graag verneem ik uw oordeel daarover.**

Voor de informatievoorziening ten behoeve van de culturele instellingen zelf hebben nieuwe media eveneens grote betekenis. Informatie op beeld zal een steeds grotere rol gaan spelen. Daarnaast is het mogelijk de interne informatievoorzieningen van verschillende instellingen binnen hetzelfde netwerk te brengen en aldus een faciliteit te creëren voor de uitwisseling van informatie tussen instellingen onderling. Daarvoor is echter in de eerste plaats nodig dat instellingen willen investeren in samenwerking. **Ik verzoek u de beleidsplannen van de instellingen in dit licht te beoordelen en de beleidsplannen van de RKD en de Mondriaanstichting te beoordelen op hun bijdrage aan de informatie-uitwisseling tussen instellingen.**

Vervolgens vraag ik uw aandacht voor de commerciële rechten van beeldinformatie over de Rijkscollectie. De komst van nieuwe media maakt het mogelijk waardevol beeldmateriaal op mondiale schaal te exploiteren. Het is niet denkbeeldig dat de opbrengsten daarvan niet of slechts in zeer beperkte mate ten goede zullen komen aan het behoud van het culturele erfgoed. **Welke mogelijkheden ziet u om te zoeken naar constructies die bevorderen dat het behoud van het nationale culturele erfgoed mede gefinancierd wordt uit de opbrengsten van multi-mediale producties met beeldinformatie van Rijkscollecties?**

zegt Li:

*een pond veren
vliegt niet als
er geen vogel in zit³*

Het beoefenen van kunst stelt mensen in staat hun voorstellings- en hun inlevingsvermogen te ontwikkelen en daarmee aan het bestaan van alledag eigen werelden toe te voegen. De werkelijkheid kan worden becommentarieerd, gekanteld en opnieuw worden bedacht. De kennismaking met het zelf beoefenen van kunst vindt vaak plaats binnen het gezin: kinderen vergezellen hun ouders naar een amateurvereniging. Daarnaast biedt de kunsteducatie op school de gelegenheid voor introductie. Het spelelement, het onverplichte karakter en het sociale aspect maken amateurkunst zonder meer tot een zinvolle vorm van vrijetijdsbesteding waaraan veel plezier kan worden beleefd. En dat gebeurt op grote schaal in ons land; miljoenen mensen zijn actief als amateur-kunstenaars. Amateurkunst krijgt bijzondere betekenis als er sprake is van een streven naar kwaliteit, als er pogingen worden ondernomen om een hoger niveau te bereiken. Dan worden talenten en capaciteiten aangesproken en worden begaafdheden verder ontwikkeld. In de amateurwereld is die ambitie ruimschoots aanwezig en binnen de amateurorganisaties zijn vele mogelijkheden aanwezig voor ontplooiing, individueel of in groepsverband. Maar ook de instellingen voor kunsteducatie op lokaal niveau (en volksuniversiteiten) bieden een keur aan scholingsaanbod voor 'geïnteresseerde leken'. Vaak worden lessen in dat kader verzorgd door beroepskunstenaars. Amateurensembles laten zich veelal begeleiden door kunstenaars-docenten. **Ik verzoek u in de beoordeling van beleidsplannen van culturele instellingen de ambities te betrekken die zij formuleren ten aanzien van de amateuristische kunstbeoefening, bijvoorbeeld bij de schets van hun rol ten opzichte van het overige culturele leven in de stad of streek van vestiging. Te denken is daarbij onder meer aan de samenwerking tussen professionele symfonie-orkesten en amateurkoren.**

Iemand die een kunstvorm beoefent als amateur komt vanzelf de moeilijkheden van de kunstpraktijk tegen en dat gaat vaak gepaard met verbreding en verdieping van de waardering voor de professionele kunstbeoefening. Dergelijke ontwikkelingen worden bevestigd in het SCP-onderzoek 'De kunstzinnige burger' waarin een positief verband wordt aangetoond tussen het zelf beoefenen van een kunstvorm en het bezoeken van voorstellingen en evenementen op dat gebied. Kunstbeoefening leidt tot een grotere culturele betrokkenheid en een scherper oog voor kwaliteitsverschillen. Dat zijn belangrijke gegevens met het oog op de stimulering van deelname aan de kunsten. In de afgelopen periode is de landelijke infrastructuur voor de amateurkunst zodanig gereorganiseerd dat nu per discipline een landelijke ondersteuningsinstelling actief is, met uitzondering van de harmonie en fanfaresector. Voor deze organisaties zijn de komende jaren een drietal ambities belangrijk. De eerste – zoals de Raad voor de Kunst heeft geconstateerd, vooral van toepassing op de beeldende kunst – is versterking van de samenwerking met de professionele sector. In de tweede plaats is het zaak na te gaan op welke wijze dergelijke instellingen een rol kunnen spelen bij het betrekken van jongeren – en in het bijzonder jongeren die geen Nederlandse achtergrond hebben – bij de amateurkunst. Zo is op lokaal niveau meermalen gebleken dat jonge migranten juist met activiteiten op het gebied van de amateurkunst kunnen worden bereikt. Tenslotte zouden deze organisaties zich moeten blijven inspannen om de amateurs te

³ Bert Schierbeek, *De tuinen van Suzhou*, Amsterdam: De Bezige Bij, 1986

bereiken die niet georganiseerd zijn, door hun faciliteiten ook voor hen open te zetten. **Ik verzoek dit drietal ambities te betrekken bij de beoordeling van de beleidsplannen van de verschillende instellingen voor de ondersteuning van de amateurkunst.**

Het Jeugd Orkest Nederland (JON) wordt nu gesubsidieerd via een geoormerkte bijdrage aan het Nationaal Jeugd Orkest. Ik acht de Stichting Landelijke Ondersteuning Amateur Muziekorganisaties (LOAM) echter een geschiktere instelling om de financiering van het JON voor zijn rekening te nemen.

Ook cultuurbehoud bloeit in niet onbelangrijke mate bij de gratie van de inzet van talrijke amateurs. Er zijn meer dan 120 verenigingen van vrienden van musea, verenigd in een landelijke federatie. Zij krijgen incidenteel subsidie voor specifieke projecten. Veel musea zijn geheel op vrijwilligers aangewezen. De Federatie van Vrienden van Musea heeft tot nu toe slechts incidenteel subsidie voor projecten ontvangen. **Ik verzoek u te adviseren over de aanvraag voor een structurele subsidie van deze federatie.**

De monumentenzorg kent eveneens een groot aantal particuliere organisaties van vrijwilligers. Enkele daarvan, zoals de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (KNOB), de Bond Heemschut of de Nederlandse Kastelenstichting, hebben een landelijke reikwijdte en worden door de RDMZ gesubsidieerd. Het merendeel van de belangstelling voor de archieven komt eveneens uit de sector van de vrijwilligers, de genealogen. Het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) vervult een belangrijke rol in de voorlichting en dienstverlening aan deze groep.

In de wereld van de archeologie is de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) van belang. Het bescheiden bedrag dat met de subsidiëring van de AWN is gemoeid, is gedurende enkele jaren incidenteel aangevuld. Daarnaast is de Jeugdbond voor de geschiedenis actief. Het beperkte aantal leden daarvan in relatie tot het subsidiebedrag is voor mij overigens een aandachtspunt.

Overheidssteun en markt sluiten elkaar niet uit maar vullen elkaar aan. De vierjaarlijkse cultuurnotacyclus biedt een geschikt moment om de bestaande verhouding tussen cultuur die op de een of andere manier met overheidssubsidies wordt ondersteund, en culturele activiteiten die op de markt zijn aangewezen, aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

In 'Pantser of Ruggegraat' heb ik het belang van een goede inbedding van de monumentenzorg in de markt beklemtoond. Daarvoor is het nodig nieuwe draagkrachtige bestemmingen te vinden voor de grote groep monumenten die zijn oorspronkelijke functie heeft verloren. Daarbij heeft de lokale overheid het voortouw. In de komende cultuurnotaperiode zullen op dit vlak mogelijkheden onderzocht worden, zoals een monumenten-beheerfonds. **Ik verzoek u mij te adviseren over de rol die de Rijksoverheid op dit terrein zou moeten spelen en wat de bijdrage van het RDMZ daarbij kan zijn.**

Nu de verzelfstandiging is afgerond, zijn de door het Rijk bekostigde musea in staat effectiever dan voorheen als individuele marktpartijen te opereren. **Ik verzoek u de beleidsplannen van de musea te toetsen op de mate waarin zij hierin slagen. Ook uw commentaar op de verschillen die op dat punt tussen de individuele plannen bestaan zie ik met belangstelling tegemoet. In aanvulling daarop zou ik graag uw ideeën vernemen over de mogelijkheden om op het museale gebied een nieuw evenwicht tot stand te brengen tussen markt en subsidie. Waar, bij welke 'museale producten', liggen naar uw mening de beste marktkansen voor de musea? Ook de archieven lenen zich in sommige opzichten voor een meer marktgerichte benadering. Hoe kijkt u aan tegen dienstverlening tegen betaling – uiteraard uitgezonderd de gratis inzage in de archieven conform de archiefwet? En hoe beoordeelt u in dit verband het beleidsplan van de RAD ?**

Film vormt bij uitstek een sector van de cultuur waar economische overwegingen een zware stem in het kapittel hebben, wat ook hier kansen biedt en bedreigingen inhoudt. In zijn vooradvies schrijft de Raad voor de Kunst dat de subsidies voor de distributie van kwaliteitsfilms niet kunnen worden gemist. Ik ben het daarmee eens. Zijn pleidooi om een onderzoek te doen naar de vraag in hoeverre een wijziging van het subsidiesysteem wenselijk is, vind ik echter niet zinvol. Er is inmiddels al veel onderzoek gedaan en de discussies daarover zijn nauwelijks afgerond. Ik ben voornemens de subsidiëring van filmdistributeurs te continueren. Vanzelfsprekend hangt de uitvoering daarvan goeddeels af van de kwaliteit van de ingediende voorstellen. **Ik verzoek u in uw advies met name in te gaan op de voorgestelde fusie tussen het Nederlands Filmmuseum (NFM) en International Art Film (IAF). Wat Cinemien betreft, streef ik naar uiteenrafeling van subsidiabele en niet-subsidiabele onderdelen van de bedrijfsvoering. Dit is nodig om te komen tot de door mij bepleite functionele vorm van subsidiëring van die activiteiten die binnen het filmbeleid prioriteit verdienen. Hierover vraag ik uw advies omdat aldus de weg wordt vrijgemaakt voor een eventuele aanpassing van het huidige subsidiesysteem. Bijvoorbeeld door het kiezen van andere aanbieders van diensten en/of het stellen van nieuwe prioriteiten. Wat dit laatste betreft, verzoek ik u mij eveneens te adviseren over de concrete voorstellen van de Associatie van Nederlandse Filmtheaters (ANF) over filmdistributie. Het Nederlandse Fonds voor de Film profileert zich in zijn beleidsplan met nadruk op het grensgebied van economie en cultuur. Dit leidt tot een aantal concrete beleidsvoorstellen, zoals de meerjarige projectsubsidie. Ik verzoek u in uw advies nader in te gaan op het voorgestelde profiel.**

In de brief over de media-ontwikkelingen aan de Tweede Kamer van 16 mei 1995 ben ik ingegaan op de positieve gevolgen van de samenwerking tussen de publieke omroep, film en onafhankelijke producenten voor de programmering en de kwaliteit van het aanbod. Een actuele en verheugende ontwikkeling daarbij is dat het Nederlandse Film Fonds, de publieke omroep (vertegenwoordigd door de NOS) en het Coproductiefonds Binnenlandse Omroep op 16 januari 1996 een overeenkomst tot samenwerking hebben gesloten. Hierin zijn nadere afspraken gemaakt over de 5 miljoen die is vrijgemaakt binnen de begroting van het Muziekcentrum voor de Omroep ten behoeve van filmproducties die in samenwerking met de publieke omroep tot stand komen. Overeenkomstig het regeringsstandpunt over het McKinsey-rapport 'Stimulating the Audiovisual Production in the Netherlands' uit 1994 resulteert deze overeenkomst in een versterking van de financiële inbreng van de publieke omroep in de duurdere publieksfilms en documentaires met een aanzienlijke publiekspotentie.

Graag verneem ik uw oordeel over de actuele stand van zaken bij de samenwerking tussen de filmsector en de publieke omroep, mede in relatie tot het regeringsstandpunt over het McKinsey-rapport. Wat is daarbij uw oordeel over de relatie en samenwerking tussen de verschillende fondsen op audiovisueel terrein en welke mogelijkheden ziet u daarbij om de effectiviteit van de beschikbare middelen te vergroten? De positie van de Nederlandse documentaire binnen de publieke omroep en het plan om een wekelijkse vertoning op televisie van minimaal één Nederlandse film mogelijk te maken, zouden hierbij kunnen worden betrokken. De Stichting Audiovisueel Platform (AVP) zal in het voorjaar van 1996 een nieuw beleidsplan indienen. Wat is - mede in het licht van het genoemde beleidsplan - uw oordeel over de toekomstige rol van het AVP bij het stimuleren van de samenwerking tussen film en televisie?

Ook in het boekenvak is samenwerking tussen commercie en overheid onontbeerlijk. In zijn advies 'Banden tussen boekhandel en bibliotheek' gaat de Raad voor de Kunst in op de ingewikkelde verhouding tussen boekhandel en bibliotheek. Over enkele ook door de raad genoemde aspecten van die relatie is onderzoek gaande, waarvan de resultaten op korte termijn beschikbaar komen. Inmiddels heeft de VNG de gemeenten een handreiking geboden voor hun bibliotheekbeleid door middel van een speciale publikatie. Nog in de loop van dit jaar zullen gegevens beschikbaar komen over proefnemingen met de samenwerking tussen boekhandels en bibliotheken. Wat bij dit alles bijzonder in het oog springt, is dat de Raad voor de Kunst zich vrijwel uitsluitend richt op het literaire segment van het boekenaanbod, terwijl het eerder genoemde onderzoek en de VNG-publikatie een veel bredere invalshoek kiezen. **Gaarne verneem ik van u of u de door de Raad voor de Kunst in acht genomen beperking overneemt, of dat u van mening bent dat de volle breedte van het boekenaanbod en van bibliotheekcollecties zou moeten worden betrokken in een beschouwing over de banden tussen boekhandel en bibliotheek.** De Raad voor de Kunst formuleerde aan het slot van zijn advies enkele aanbevelingen. Rekening houdend met uw reactie op de zojuist voorgelegde vraag zal ik in overleg met het Nederlands Bibliotheek en Lector Centrum (NBLC) en de Nederlandse Boekverkopersbond (NBB) en het Nederlands Uitgevers Verbond nagaan of en hoe die aanbevelingen kunnen worden omgezet in beleid – waarbij uiteraard ook de VNG en het IPO zullen worden betrokken. De raad oppert onder meer de invoering van een percentageregeling voor het literaire boek in openbare bibliotheken, enigszins vergelijkbaar met het voorschrift voor verschillende aanbodcategorieën zoals opgenomen in de Mediawet. Echter, de in die wet vastgelegde regels voor de naleving ontbreken in de bibliotheekwereld. **Graag ontvang ik daarom van u een nader advies – met speciale aandacht voor de mogelijkheden voor controle op de naleving – over de wenselijkheid en de mogelijkheid van een literaire percentageregeling voor bibliotheken.**

Ontwerpers en vormgevers kunnen een substantiële bijdrage leveren aan het economisch succes van een industrieel produkt. Om te bezien of daarmee voldoende rekening wordt gehouden in het beleid, wordt onderzocht in hoeverre het subsidie-instrumentarium van het Ministerie van

Economische Zaken dat zich richt op versterking van de markt, in voldoende mate toegankelijk is voor ontwerpers. Daarnaast zal door EZ en OCenW gezamenlijk onderzoek worden gedaan naar de economische en culturele effecten van het al dan niet betrekken van ontwerpers bij de productie van bepaalde artikelen. Ook laat ik onderzoeken of er een verband kan worden aangetoond tussen architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit enerzijds en de economische waarde van de omgeving, zoals die bijvoorbeeld tot uiting komt in de prijs van vastgoed anderzijds. De uitkomsten van dit onderzoek acht ik van belang als onderbouwing van mijn streven om met name particuliere opdrachtgevers te overtuigen van het belang – ook in economische zin – van goed opdrachtgeverschap in culturele zin.

Er is een initiatief van Amsterdam Kunstenstad, dat beoogt sponsors te interesseren in veelal kleinschalige projecten in de culturele sfeer. Naar Brits voorbeeld ('double your money') is het project erop gericht cultuursponsoring te premieren. In de proef gaat het om relatief bescheiden bedragen in een per sponsor aflopende reeks. Het project is bedoeld als stimulans voor initiatiefnemers en sponsors die weinig ervaring hebben met sponsoring. **Acht u het zinvol om het project bij wijze van proef gedurende twee jaar te steunen?**

De vraag dringt zich steeds meer op of de zogenoemde Van-Daelnorm nog toereikend is voor de financiering van de symfonie-orkesten. De financiële problemen waarin sommige orkesten zijn geraakt, doet vermoeden dat de huidige norm te krap is en zou moeten worden bijgesteld. Daarnaast leeft bij diverse muziekgezelschappen de wens de salarispositie van musici te verbeteren (randstadorkesten, middelgrote muziekensembles et cetera). Ook hebben de orkesten en andere muziekgezelschappen als gevolg van de vergrijzing in toenemende mate te maken met oudere musici en koorleden die niet meer volledig inzetbaar zijn. In dit verband moeten ook de gevolgen genoemd worden van de nieuwe arbeidstijdenwet voor met name de technische afdelingen van de podiumkunstinstituten. Binnen de huidige financiële constellatie zie ik nog geen oplossing voor dit vraagstuk.

Ter verbetering van de balans tussen markt en subsidie op het terrein van de beeldende kunsten heb ik al eerder besloten de rentesubsidieregeling voort te zetten. Dit is immers de enige regeling in het kunstbeleid die binnen een afgebakende artistieke bandbreedte de voorkeuren van het publiek beloont. **De vraag doet zich voor of de rentesubsidieregeling verbreed zou moeten worden.**

Op de podiumkunstbegroting figureren verschillende instellingen, meestal zijn gevestigd in Amsterdam, die niet zijn opgenomen in de bestuursovereenkomst met die gemeente. Vooral in de theatersector is de vraag gewettigd of de artistieke kwaliteit die zij bieden, nog wel in overeenstemming is met de omvang van het aanbod. Ook kunnen kanttekeningen worden geplaatst bij de eenzijdige concentratie van dit soort theatergroepen in de hoofdstad.

Bij het Fonds voor de scheppende toonkunst vindt op dit moment een evaluatie-onderzoek plaats door het Bureau Driessen. Het is de bedoeling dat de resultaten spoedig beschikbaar zijn, zodat er nog gebruik van kan worden gemaakt bij uw advisering. Vooruitlopend daarop overweeg ik een deel van het fondsbudget te reserveren voor een matchingfund-constructie, dat tot doel heeft het opdrachtgeverschap te stimuleren en langs die weg opdrachtgevers en/of gebruikers meer invloed op de allocatie van de middelen van het fonds te geven. Serieuze opdrachtgevers zouden voor een compositie-opdracht hun eigen investering verdubbeld zien door het fonds, waarbij het fonds slechts een marginale artistieke beoordeling geeft. **Ik verzoek u bij de beoordeling van het beleidsplan van het Fonds voor de Scheppende Toonkunst deze overwegingen mede in beschouwing te nemen.**

Het zal uit de uitgangspuntennotitie bekend zijn dat ik ernaar streef de gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk, provincies en steden voor de 'culturele infrastructuur' breder te verankeren. In aanvulling op de bestaande bestuursovereenkomsten op het terrein van de kunsten met Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht (stad en provincie), zijn daartoe medio 1995 procedurele convenanten afgesloten. Dat is gebeurd met het Noorden (Groningen, Friesland, Drenthe, Leeuwarden en Groningen), het Oosten (Overijssel, Gelderland, Zwolle, Enschede, Hengelo, Arnhem en Nijmegen), het Zuiden (Limburg, Noord-Brabant, Zeeland, Maastricht, Den Bosch, Eindhoven, Tilburg en Breda) en Noord/Zuid-Holland (inclusief Haarlem). De bedoeling is dat deze overeenkomsten en procedure-convenanten per 1997 worden voortgezet in de vorm van inhoudelijke 'cultuurconvenanten', die in beginsel betrekking hebben op het hele cultuurbeleid. In deze cultuurconvenanten kunnen afspraken worden vastgelegd met betrekking tot de gezamenlijke financiering van instellingen of initiatieven. En ook vormen van 'matching', waarbij met inachtneming van de financiële mogelijkheden van de betrokken overheden wordt gezocht naar de beste oplossing voor een bepaalde instelling of de culturele sector als geheel. Waar dat gewenst of noodzakelijk lijkt, kunnen ook bepalingen worden opgenomen zonder onmiddellijke financiële consequenties. Gebleken is dat het overleg over de invulling van de cultuurconvenanten als zodanig al een nuttige functie vervult: de beleidsbepaling op de verschillende niveaus geschiedt minder geïsoleerd en eventuele gevoeligheden komen tijdig naar voren. **Mocht u in dit stadium al opmerkingen of suggesties hebben ten aanzien van het streven naar complementair bestuur in deze vorm of de uitwerking daarvan in een bepaalde stad of regio, dan houd ik mij daarvoor aanbevolen.**

Ruimtelijke ordening is een beleidsonderwerp waarbij verschillende overheden nauw zijn betrokken. In de richting van een samenhangend beleid voor de culturele aspecten van de ruimtelijke ordening is aanzienlijke vooruitgang geboekt met de beleidsbrief over het ruimtelijk kwaliteitsbeleid die mijn ambtgenote van VROM mede namens mijn collega's van Landbouw, Natuurbehoud en Visserij, Verkeer en Waterstaat en mijzelf onlangs aan de Tweede Kamer heeft gezonden. Er worden belangrijke aanzetten gedaan om te komen tot meer samenhang in het beleid voor de archeologie, de monumentenzorg, historisch-landschappelijke waarden en de architectuur. Deze aanzetten vragen niet alleen om vervolg, maar ook om intensivering, vooral door het ontwikkelen van bruikbare instrumenten voor het beoogde geïntegreerde beleid. Het doel is om in het kader van de ruimtelijke ordening samen met de betrokken marktpartijen te komen tot een inspanning voor meer ruimtelijke kwaliteit. Ik heb in verband daarmee het Nederlands Architectuurinstituut, het Stimuleringsfonds voor Architectuur en Architectuur Lokaal uitgenodigd daartoe voorstellen op te nemen in hun beleidsplannen. Al in een eerder stadium heb ik samen met mijn collega van VROM het Stimuleringsfonds voor Architectuur gevraagd meer aandacht te geven aan projecten op het gebied van lokaal architectuurbeleid en aan projecten die van invloed zijn op de actuele bouwpraktijk. **Ik verzoek u de beleidsplannen van de betrokken instellingen mede op de hier geschetste ontwikkelingen en overwegingen te beoordelen.**

Tevens is van belang dat het 'cultuurhistorisch argument' in het debat over de ruimtelijke ordening wordt versterkt en in het verlengde daarvan de beschikbare beleidsinstrumenten aan een analyse worden onderworpen. De afgelopen jaren is er voor de archeologie (Standaard en Aanvullende Archeologische Inventarisaties) en de monumentenzorg (Cultuurhistorische Verkenningen) door verschillende overheden een aantal belangwekkende

initiatieven ontplooid. vorderingen kunnen worden gemaakt langs de lijnen van verdere cultuurhistorische integratie en samenhang met andere beleidsterreinen (milieu, landschap, natuur, architectuur, etc.). Mijn inzet zal zijn om in samenwerking met de ministeries van LNV en VROM mogelijkheden af te tasten en nieuwe ontwikkelingen te stimuleren. Ik zal daartoe een interdepartementale werkgroep instellen. **Graag verneem ik van uw raad welke mogelijkheden u ziet in dit verband. Ik verzoek u hierbij de gedachte te betrekken om grotere aaneengesloten gebiedten aan te wijzen als beschermd gezicht op grond van de Monumentenwet 1988.**

Ook door meer en betere samenwerking tussen instellingen en diensten kunnen de kansen van het cultureel erfgoed binnen het kader van de ruimtelijke ordening beter worden benut. Tot nu toe was de zorg voor het cultureel erfgoed sterk verkokerd. Inmiddels hebben verschillende instellingen initiatieven genomen om de onderlinge samenwerking te verbeteren. Het gezamenlijk optrekken van de Rijksdiensten voor de Monumentenzorg (RDMZ) en Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) zal de komende tijd verder vorm moeten krijgen. Voor de monumentenzorg stel ik een verdere integratie voor van de gedecentraliseerde aanpak door middel van een netwerk van steunpunten. In juni 1995 heb ik opdracht gegeven tot het uitvoeren van een experiment met zgn. Steunpunten voor de monumentenzorg, waarin de belangrijkste partijen samenwerken. De hoofdgedachte wordt inmiddels breed gedragen, maar over de vorm waarin deze kan worden uitgevoerd, is nog geen overeenstemming. Het experiment zal hierover duidelijkheid moeten verschaffen. **Ik streef naar een zo breed mogelijke opzet, met zowel de wereld van de archeologie als degenen die zorg dragen voor het cultuurlandschap. Graag verneem ik de opvatting van de raad hierover.**

Het is mijn voornemen een Nederlands Instituut voor Cultuurbehoud in het leven te roepen door functies van de Rijksdienst Beeldende Kunst (RBK), het Centraal Laboratorium voor onderzoek van voorwerpen van kunst en wetenschap (CL) en de Opleiding Restaurateurs (OR) bij elkaar te brengen. Het nieuwe instituut zal in de loop van 1996 operationeel worden. Vervolgens kan over de verzelfstandiging van het instituut worden besloten. Voor de nadere uitwerking verwijs ik naar mijn brief aan de Tweede Kamer over dit onderwerp. **Ik verzoek ik bij uw beoordeling van de plannen van RBK, OR en CL de voornemens over de toekomst van de drie instellingen te betrekken.**

Mede in relatie tot de verzelfstandiging en de verheldering van de relatie tussen de voormalige Rijksmusea en de Rijksdiensten en het departement, is de infrastructuur van het cultureel erfgoed opnieuw bezien. De banden tussen departement en de koepels voor de vier sectoren, NMV, NCM, SNA en KVAN zijn versterkt en moeten voor een deel nog steviger worden. De koepels fungeren vooral als het aanspreekpunt voor de sector, en vervullen een belangrijke rol als intermediairs op het terrein van de deskundigheidsbevordering. **Ik verzoek u de beleidsplannen van de vier genoemde erfgoedkoepels uitgaande van deze visie te beoordelen.**

Om als openbare bibliotheek te kunnen fungeren, moeten lokale bibliotheken en de provinciale bibliotheekcentrales deel uitmaken van het stelsel van openbare, wetenschappelijke en speciale bibliotheken. Wellicht hoort daar in het licht van de huidige ontwikkelingen ook een aansluiting op het wereldwijde stelsel van Internet bij. Het behoud van het bibliotheekstelsel en de sterkte en effectiviteit ervan zijn mede afhankelijk van de bestuurlijke en financiële randvoorwaarden die de subsidiërende overheden stellen. Dat zal zo blijven, ongeacht de uitkomst van de herbezinning op de taken van het stelsel van openbare bibliotheken die thans op instigatie van de NBLC gaande is. **Graag verneem ik uw opvatting over de vraag hoe de concretisering van deze gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeenten, provincies en Rijksoverheid voor het stelselkarakter en de taken van de openbare bibliotheken bestuurlijk vorm gegeven zou kunnen worden, bijvoorbeeld in convenanten of andersoortige bestuurlijke overeenkomsten.**

Het proces van fondsvorming ten behoeve van het cultuurbeleid is voltooid op één onderdeel na, de verstrekking van incidentele subsidies voor amateurkunst en kunsteducatie. In zijn vooradvies bepleit de Raad voor de Kunst de oprichting van een apart fonds. Het alternatief om het budget te verdelen over landelijke organisaties met een zgn. steunfunctie zou leiden tot versnippering van de beschikbare middelen en zou een flexibele inzet ervan belemmeren. Ik ben het daarmee eens. Ik ben voornemens de nodige stappen te zetten voor de oprichting van een dergelijk fonds, dat een zelfstandige status heeft, maar uit efficiency-overwegingen facilitair is ondergebracht bij het Fonds voor de Podiumkunsten. In dit verband vermeld ik tevens dat de activiteiten die het Theaterinstituut Nederland thans nog verricht ten behoeve van optredens van theatergroepen in het buitenland zullen worden ondergebracht bij het podiumkunstenfonds. **Gaarne uw opvattingen hierover.**

Flexibiliteit

In de voorbereiding van het overleg met de Kamer op 22 november vorig jaar over 'Pantser of ruggegraat' en ook tijdens dat overleg zelf is ruimschoots aandacht geschonken aan de vraag hoe met behoud van het goede van de meerjarige subsidietoezeggingen kan worden voorkomen dat het financiële systeem als zodanig rigide wordt en reacties op onverwachte ontwikkelingen – of die nu meer van inhoudelijke of meer van financiële aard zijn – onmogelijk maakt. Mij is gebleken dat de wenselijkheid en zelfs de noodzaak om te komen tot een zekere flexibiliteit breed wordt onderschreven. Maar ik heb ook gemerkt dat de opvattingen over hoe dat het beste kan worden aangepakt, nogal uiteenlopen.

De methode om met het oog op de flexibiliteit gelden op de begroting vrij te houden, is kwetsbaar en zelfs procedureel onmogelijk. Immers, zodra het gaat om een enigszins substantieel bedrag, vergt de besteding ervan dezelfde zorgvuldigheid – ook in termen van advisering – als de procedure die geldt voor de grote reguliere budgetten. Daarom geef ik de voorkeur aan de eerder voorgestelde benadering waarbij in één keer over het hele budget wordt geadviseerd en waarbij in beginsel ook het hele budget wordt toebedeeld, maar waarbij dat in het geval van vierjarige subsidietoezeggingen voor enkele percenten van het bedrag geschiedt onder een zeker voorbehoud. Dat voorbehoud heeft dan betrekking op majeure, onvoorziene ontwikkelingen van inhoudelijke en/of financiële aard als gevolg waarvan een tussentijdse bijstelling van het beleid is geboden.

De omvang van dat voorbehoud zou groot genoeg moeten zijn om in zulke omstandigheden doeltreffend op nieuwe ontwikkelingen te kunnen reageren, maar niet zo groot dat daarmee de continuïteit van de bedrijfsvoering van de betrokken instellingen in gevaar wordt gebracht. Naar mijn opvatting voldoet een voorbehoud van ten hoogste 2½ % in het eerste jaar na aankondiging, van ten hoogste 5 % in het tweede jaar en van ten hoogste 7½ % in het derde jaar aan deze criteria.

De procedure stel ik mij als volgt voor. Mocht meteen al in het eerste jaar van een cultuurnotaperiode sprake zijn van een omstandigheid als hierboven geschetst, dan kan, mits vóór 1 juli aangekondigd, voor de jaren daarna – dus het tweede, derde en vierde jaar van de subsidieperiode – een gedeelte van de subsidie volgens de zojuist genoemde percentages niet tot uitkering worden gebracht. Komt die aankondiging er vóór 1 juli van het tweede jaar van een periode, dan gelden voor de jaren drie en vier percentages van respectievelijk ten hoogste 2½ en 5. Bij aankondiging vóór 1 juli van het derde jaar geldt voor het vierde jaar een percentage van hooguit 2½. Op deze manier is de geleidelijkheid van een eventuele maatregel verzekerd en wordt voorkomen dat instellingen voor onoplosbare problemen worden geplaatst.

In dit verband is nog een punt van belang. Als er sprake is van majeure en onvoorziene ontwikkelingen, spreekt het vanzelf dat ook de Kamer daarover wordt ingelicht en over de precieze consequenties die daaraan worden verbonden. Tussen 1 juli, het moment waarop instellingen worden verwittigd, en de ingang van de maatregel per 1 januari van het jaar daaropvolgend, is de Kamer dan in de gelegenheid, bijvoorbeeld in het najaar tijdens de behandeling van de begroting voor het desbetreffende jaar, op de voorname van de bewindspersoon te reageren. Op deze manier is ook de inbreng van de Kamer, naar ik meen, op een goede manier gewaarborgd.

Tenslotte wijs ik nog op het volgende. Het moge duidelijk zijn dat het er bij dit alles om gaat een zekere mate van flexibiliteit in het systeem te brengen door middel van het op bescheiden schaal vrijmaken van gelden ten behoeve van bepaalde doeleinden in de loop van een cultuurnotaperiode. Ik heb op dit moment geen enkele reden om aan te nemen dat van die mogelijkheid metterdaad gebruik zou moeten worden gemaakt. De ruimhartigheid waarmee dit kabinet de cultuursector tot dusverre heeft bejegend, maakt het hoogst onwaarschijnlijk dat daar in de resterende zittingsperiode verandering in zou komen. Als op enig moment toch van de genoemde mogelijkheid gebruik gemaakt zou moeten worden, geldt ten slotte een verplichting tot schadevergoeding. Deze verplichting, gebaseerd op de Algemene wet bestuursrecht, houdt in dat als een subsidie wordt verleend onder een voorwaarde en de subsidieverlener verlaagt de subsidie met een beroep op die voorwaarde (of met een beroep op artikel 18 van het Bekostigingsbesluit cultuuruitingen), die subsidiënt gehouden is aan de subsidie-ontvanger de schade te vergoeden die daaruit voortvloeit. **Mocht u op deze voorstellen om de flexibiliteit van de cultuurnotaprocedure te vergroten een reactie willen uitbrengen, dan zie ik die met belangstelling tegemoet.**

Financieel kader

De financiële contouren van de Cultuurnota 1997-2000 worden bepaald door verschillende factoren. Het vorige kabinet heeft bezuinigingen opgelegd die in de periode tot en met 1998 zullen oplopen tot ongeveer 28 miljoen. Hiervan is inmiddels 10 miljoen ten laste van het algemene budget van OCenW gekomen. Navolging van de suggesties uit de Tweede Kamer bij de Algemene Financiële Beschouwingen van de Begroting 1995 leveren vanaf 1997 circa 50 miljoen extra op. Beleidsintensiveringen voor cultuur op grond van het Regeerakkoord bedragen in 1997 45 miljoen en vanaf 1998 60 miljoen. Verrekening van deze bedragen leert dat er vanaf 1997 extra financiële ruimte voor de cultuur ontstaat van circa 32 miljoen. Beleidsintensiveringen die niet kunnen worden bekostigd uit deze extra financiële ruimte, zullen worden betaald uit gelden die vrijkomen als gevolg van het stellen van posterioriteiten binnen de reguliere sectorbudgetten. Uiteraard gaat hieraan een zorgvuldige afweging vooraf tussen het belang van nieuw boven oud beleid. Daarnaast vindt binnen het budget van de podiumkunsten de gebruikelijke wisseling van de wacht plaats, waarbij 'oude' gezelschappen het veld ruimen voor 'nieuwe'. In de Cultuurnota 1993-1996 hebben ten opzichte van de periode daarvoor uiteindelijk zo'n 50 instellingen voor het eerst een meerjarig subsidie ontvangen, voor een totaal bedrag van ruim 18 miljoen. Verder was er dan ook nog de verschuiving tussen de verschillende sectoren van de kunsten waarmee een bedrag van 8 miljoen was gemoeid. **Ik verzoek u de mogelijkheid en de wenselijkheid van dergelijke verschuivingen, over de volle breedte van het cultuurbeleid, ook deze keer uitdrukkelijk te bezien.**

De cultuurnota beoogt op grond van een integrale beleidsmatige en financiële afweging te komen tot een zo goed mogelijke bestemming van de beschikbare middelen. Met die afweging is echter nog maar net een begin gemaakt bij de behandeling van 'Pantser of Ruggegraat' in de Tweede Kamer en de eerste verkenning van de ingediende beleidsplannen en meerjarenbegrotingen. Om uw advieswerkzaamheden ook op financieel terrein zo goed mogelijk richting te geven, wil ik u op dit moment een globale – en uiteraard nog tentatieve – indicatie van mijn opvattingen voor de verdeling van de extra financiële ruimte van ongeveer 32 miljoen, die vanaf 1997 beschikbaar komt, evenwel niet onthouden. Mijn gedachten gaan ernaar uit ongeveer 20 miljoen daarvan te bestemmen ten behoeve van prioriteiten op de terreinen van kunsten, letteren en bibliotheken. Ongeveer 8 miljoen zou ik willen besteden aan prioriteiten op het terrein van het cultureel erfgoed. Het restant zou ten goede moeten komen aan bovensectorale prioriteiten op het gebied van het internationale cultuurbeleid. In de hierna volgende passages heb ik deze voorlopige gedachten nader geconcretiseerd. **Uiteraard zie ik uw reactie op deze voorlopige voornemens met grote belangstelling tegemoet, waarbij ik u nogmaals wijs op het tentatieve karakter daarvan.**

Voor de ontwikkeling van nieuw beleid en de intensivering van bestaand beleid op de terreinen kunsten, letteren en bibliotheken is, voorzover dat thans valt te bezien, een bedrag nodig in de orde van grootte van 27 miljoen. Voor een deel komt dit beschikbaar uit de toedeling van de extra middelen; voor een ander gedeelte uit het stellen van posterioriteiten. Een bedrag van 7,5 miljoen is benodigd om te voldoen aan reeds bestaande verplichtingen en toezeggingen. Het gaat dan in de eerste plaats om de zogenaamde BTW-overeenkomsten waaraan een extra bijdrage van elk 1 miljoen is verbonden, zowel aan het Nederlands Fonds voor de Film als ten behoeve van de opzet van een programmeringsfonds voor de podiumkunsten. In termen van de uitgangspunten gaat het dan om een versterking op de titels 'Makers en verkenners' en 'Cultureel stadsleven'. Voortzetting van de Rentesubsidieregeling Beeldende Kunst vergt 2 miljoen; met de filmconservering is 1 miljoen gemoeid. De voortzetting van het filmbeleid op het bestaande niveau vraagt 2,5 miljoen.

Een bedrag van circa 12 miljoen is bestemd voor nieuwe plannen op het terrein van de kunsten, in het bijzonder voor de kunsteducatie en de versterking van de regionale infrastructuur op het gebied van de podiumkunsten; daarnaast ook voor interculturele samenleving, internationaal kunstbeleid, nieuwe media en amateurkunst. Eerder heb ik al aangegeven dat er vraagtekens te plaatsen zijn bij de hoeveelheid en concentratie van de kleinere, volledig door het Rijk gesubsidieerde theatergezelschappen. Naar mijn opvatting zou een eventuele financiële reductie op dit punt in verband kunnen worden gebracht met een verhoging van het budget van het Fonds voor de Podiumkunsten en de versterking van de regionale infrastructuur op het gebied van de podiumkunsten. Dit kan aanleiding geven tot een verschuiving van 3 à 4 miljoen.

Als prioriteiten voor letteren en bibliotheken merk ik aan: het vertaalbeleid, de cultuureducatie, het interculturele aspect, de aansluiting op de digitale informatieverzorging en de papierconservering, voor een totaalbedrag in de orde van grootte van 7 miljoen. Ruim de helft van dit bedrag wordt gefinancierd uit de extra middelen. Het andere deel dient beschikbaar te komen door te realiseren posterioriteiten op dit terrein. Dit is mogelijk door enkele incidentele projecten te beëindigen, door een meer gerichte toewijzing van middelen en door efficiëncymaatregelen, zoals de huurverlaging van het NLMD.

Naast de 275 miljoen die het kabinet beschikbaar heeft gesteld ten behoeve van de monumentenzorg, zou er in de sector cultureel erfgoed voor de ontwikkeling van nieuw beleid, de intensivering van bestaand beleid en de dekking van lasten met een onontkoombaar karakter een bedrag in de orde van grootte van 24 miljoen nodig zijn. Voor een deel kan dat worden verkregen uit de extra middelen voor het totale cultuurbudget. Voor een ander deel - ook hier - door het stellen van posterioriteiten. Deze zijn mogelijk doordat programma's in het Deltaplan in de komende cultuurplanperiode gaan aflopen. Tevens overweeg ik het stopzetten van bijdragen aan lagere overheden in de bouw en de exploitatie van musea en diverse andere maatregelen van beperkte omvang. Nader zal worden onderzocht in hoeverre de financiering van de kosten van eerste inrichting van de musea op andere wijze kan geschieden dan à fonds perdu. De prioriteiten binnen de sector cultureel erfgoed leg ik bij de uitgangspunten cultuureducatie en intercultureel. Ongeveer twee derde van de intensiveringen wil ik ten goede laten komen aan versterking van activiteiten op het terrein van cultuureducatie en aan de financiering van investeringen in de presentaties van een aantal musea. Voor verbetering van de inhoudelijke ondersteuning op het gebied van de monumentenzorg en de archeologie; voor de aanpassing van de arbeidsvoorwaarden uit hoofde van de museum-CAO en wetgeving en voor de financiering van lopende selectieprogramma's in de monumentenzorg en de archiefwereld (MSP en PIVOT) zijn telkens bedragen nodig van ongeveer 2 miljoen. Een dergelijk bedrag is in totaal ook gemoeid met flankerend beleid bij de implementatie van het Verdrag van Malta en de ontwikkeling van het Nederlands Instituut voor Cultuurbehoud.

Meer geld voor het internationaal cultureel beleid zal in belangrijke mate ten goede moeten komen aan de versterking van Nederland als internationale culturele ontmoetingsplaats. Daarbij gaan mijn gedachten op dit moment in het bijzonder uit naar het 'artist in residence'-programma. Verder is een versterking van de PCZ-functie en intensivering van het zgn. grenslandenbeleid geboden.

Alfabetisch overzicht van gebruikte afkortingen

AIC	Archeologisch Informatie Centrum
AWN	Archeologische Werkgemeenschap Nederland
ANF	Associatie voor Nederlandse Filmtheaters
AVA	Stichting Audiovisueel Archief Centrum
AVP	Stichting Audiovisueel Platform
CBG	Centraal Bureau voor Genealogie
CIRCLE	Centre d' information et de recherche sur la culture et la liaison documentaire en Europe
CL	Centraal Laboratorium voor onderzoek van voorwerpen van kunst en wetenschap
ELIA	European League of Institutes of the Arts
FLMD	Fries Letterkundig Museum en Documentatiecentrum
HOOP	Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan
IAF	International Art Film
IOCN	Internationaal Opera Centrum Nederland
IPO	Inter Provinciaal Overleg
JON	Jeugd Orkest Nederland
KNOB	Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond
KVAN	Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland
LOAM	Stichting Landelijke Ondersteuning Amateur Muziekorganisaties
LOKV	Landelijk Ondersteuningsinstituut voor Kunstzinnige Vorming
MCO	Muziekcentrum voor de Omroep
MIP	Monumenten Inventarisatie Project
MSP	Monumenten Selectie Project
NAi	Nederlands Architectuurinstituut
NAVAC	Nationaal Audiovisueel Archief Centrum
NBB	Nederlandse Boekverkopers Bond
NBLC	Nederlands Bibliotheek en Lectuur Centrum
NCM	Nationaal Contact Monumenten
NFM	Nederlands Filmmuseum
NLMD	Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum
NMV	Nederlandse Museum Vereniging
NNM	Nationaal natuurhistorisch Museum
NPS	Nederlandse Programma Stichting
NTU	Nederlandse Taal Unie
NUV	Nederlands Uitgevers Verbond
OR	Opleiding Restauratoren
PCZ	Pers en culturele zaken (bij ambassades)
PIVOT	Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn
RABIN	Raad van advies voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging
RAD	Rijksarchiefdienst
RBK	Rijksdienst Beeldende Kunst
RDMZ	Rijksdienst voor de Monumentenzorg
RKD	Rijksinstituut voor Kunsthistorische Documentatie
RMO	Rijksmuseum voor Oudheden
RMV	Rijksmuseum voor Volkenkunde
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
SOM-Media	Service Organisatie Migranten Media
SNA	Stichting Nederlandse Archeologie
SPN	Stichting Popmuziek Nederland
Stimuleringsfonds	Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties
STOA	Stichting Omroep Allochtonen
TNN	Theater Netwerk Nederland
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VSCD	Vereniging van Concertgebouw- en Schouwburg Directeuren
ZZM	Zuiderzeemuseum